

**MERKITYSKAMPPAILUT JA TARINALINJAT
EDUSKUNNAN KESKUSTELUSSA LUKUVUOSI-
MAKSUISTA**

Ville Härsilä
Maisterintutkielma
Yhteiskuntapolitiikka
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tdk.	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Ville Härtilä	
Työn nimi Merkityskamppailut ja tarinalinjat eduskunnan keskustelussa lukuvuosimaksuista	
Oppiaine Yhteiskuntapolitiikka	Työn tyyppi Pro gradu -tutkielma
Aika Kevät 2024	Sivumäärä 57
Ohjaaja Tiina Silvasti	
<p>Suomalaisissa korkeakouluissa peritään lukuvuosimaksuja vieraskieliseen tutkintoon valituilta opiskelijoilta, jotka eivät ole Euroopan unionin, Euroopan talousalueen tai Sveitsin kansalaisia tai näiden maiden kansalaisiin rinnastettavia. Vuonna 2015 uudistetut korkeakoululait merkitsivät muutosta aiemmin kaikille tarjottuun ja lailla suojattuun maksuttomaan korkeakoulutukseen. Lakiuudistusten myötä lukuvuosimaksujen periminen tuli pakolliseksi korkeakouluille vuoden 2017 syksystä lähtien. Lukuvuosimaksut ovat herättäneet laajaa yhteiskunnallista keskustelua puolesta ja vastaan.</p> <p>Pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan vuoden 2015 Suomen eduskunnan täysistuntokeskusteluja, joissa keskustellaan korkeakoulujen lukuvuosimaksujen perimisestä. Työssä tutkitaan post-strukturaalista ja argumentatiivista diskurssianalyysimetodia hyödyntäen, minkälaisia merkityskamppailuja ja tarinalinjoja eduskunnan salikeskustelussa ilmenee. Merkityskamppailut ja tarinalinjat havainnollistavat erilaisen aiheiden politisoitumista ja epäpolitisoitumista politiikkaprosessissa. Tutkimus on luonteeltaan aineistolähtöinen. Sekä post-strukturaalinen että argumentatiivinen diskurssianalyysi kuuluvat kriittisen diskurssianalyysin koulukuntaan.</p> <p>Aineistosta tunnistettiin kaksi merkityskamppailua, jotka olivat vetovoima ja kannattavuus. Vetovoima käsitteellistettiin yhtäältä laatua korostavana hintana ja toisaalta mahdollisuuksien tasa-arvona. Kannattavuus vuorostaan merkityksellistettiin joko opiskelijarahoituksen tuottomahdollisuuksina tai vapautena sääntelystä. Lisäksi aineistosta tunnistettiin kaksi tarinalinjaa, jotka olivat pitovoima ja suomalaisten oikeus maksuttomaan koulutukseen. Pitovoima piti sisällään yhteisen näkemyksen suomalaisen yhteiskunnan osaajatarpeesta, integraation tärkeydestä ja kansainvälisten korkeakoulutettujen työelämän kautta tuomista kansantaloudellisista hyödyistä. Suomalaisten oikeus maksuttomaan koulutukseen sai myös jakamattoman kannatuksen.</p> <p>Tutkimuksen tulokset olivat linjassa aiemmassa tutkimuksessa esille nostetun kehityksen kanssa korkeakoulutuksen kaupallistumisesta. Salikeskustelussa kansanedustajat sanoittivat korkeakoulutuksen tehtäviä toisistaan poikkeavilla mutta myös yhteneväisillä tavoilla.</p>	
Asiasanat Lukuvuosimaksut, korkeakoulupolitiikka, kansainvälisyys, hyvinvointivaltio, kilpailukykyvaltio	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

TAULUKOT

Taulukko 1: Hyvinvointi- ja kilpailukykyvaltion erilaiset lähestymistavat korkeakoulutukseen ja sen yhteiskunnallisiin tehtäviin

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	POLITIIKAN JA PUHEEN YTIMESSÄ.....	4
2.1	Maan tavalla ja mallia maailmalta	4
2.2	Puolesta ja vastaan	7
3	LUKUVUOSIMAKSUT AATESUUNTAUKSIEN VIRTAUKSESSA.....	10
3.1	Universaalin hyvinvointivaltion korkeakoulutus	11
3.2	Uusliberaalin kilpailukykyvaltion korkeakoulutus.....	13
4	TUTKIMUKSEN METODOLOGINEN VIITEKEHYS	16
4.1	Aineiston rajaus ja keruu	16
4.2	Diskurssianalyysi teoreettisena viitekehysenä	18
4.3	Post-strukturaalinen diskurssianalyysi	20
4.4	Argumentatiivinen diskurssianalyysi.....	21
4.6	Tutkimusetiikka	22
4.7	Aineiston analyysi.....	23
5	LUKUVUOSIMAKSUJEN MERKITYKSEN MUODOSTUMINEN MÄÄRITTELYKAMPPAILUISSA	26
5.1	Vetovoiman merkityskamppailu	26
5.2	Kannattavuuden merkityskamppailu.....	30
6	LUKUVUOSIMAKSUJEN MERKITYKSEN MUODOSTUMINEN TARINALINJOISSA.....	34
6.1	Tarinalinja pitovoimasta	34
6.2	Tarinalinja suomalaisten oikeudesta maksuttomaan koulutukseen	37
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	40
7.1	Merkityskamppailujen ilmeneminen salikeskustelussa.....	40
7.2	Tarinalinjoiden ilmeneminen salikeskustelussa	41
7.3	Tulosten purkua	42
7.4	Tutkimuksen anti ja jatkotutkimuksen aiheita	45
	LÄHTEET	48
	Aineisto	48
	Kirjallisuus.....	48

LIITTEET	57
Liite 1: Äänestystulos	57

1 JOHDANTO

Vuonna 2015 eduskunta uudisti pääministeri Sipilän hallituksen esityksestä yliopistolain ja ammattikorkeakoululain. Lakiuudistusten nojalla korkeakoulut velvoitettiin perimään lukuvuosimaksuja sellaisilta vieraskieliseen korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen valituilta, jotka eivät ole Euroopan unionin (EU), Euroopan talousalueen (ETA) tai Sveitsin kansalaisia tai näihin rinnastettavia. Laissa määritelty alaraja lukuvuosimaksulle on 1 500 euroa, mutta korkeakoulut voivat itse päättää tätä korkeammista lukuvuosimaksuista. Lisäksi laki edellyttää korkeakouluja järjestämään apurahoja lukuvuosimaksuvelvollisille. Lakimuutokset astuivat voimaan 2016 ja lukuvuosimaksujen perimisestä tuli pakollista lukuvuodesta 2017–2018 lähtien. (Yliopistolaki 558/2009 10 §, ammattikorkeakoululaki 932/2014 13a §.) Eduskunnan äänestyksessä pääministeri Sipilän hallituksen esitys korkeakoululakien uudistamisesta hyväksyttiin yksinkertaisella enemmistöllä (Liite 1).

Lukuvuosimaksujen (joita kutsutaan myös lukukausimaksuiksi) periminen muutti Suomen perinteisen koulutuksen maksuttomuuden linjan. Lukuvuosimaksut ovat kirvoittaneet kiivasta julkista keskustelua niiden hyödyistä ja haitoista sekä oikeudenmukaisuudesta. Keskustelua ovat sävyttäneet pohdinnat lukuvuosimaksujen eriarvoistavasta vaikutuksesta, opiskelijoiden toimeentulon haasteista ja toisaalta myös avaukset maksujen korottamisesta ja täyskatteellistamisesta (esim. Elonen, 2009; Jurva, 2017; Suomen ylioppilaskuntien liitto, 2014). Yhä normaalimpaa on myös kuulla avauksia lukuvuosimaksujen laajentamisesta kaikkia opiskelijoita koskevaksi kansallisuuteen katsomatta (ks. Aaltonen, 2023; Hetemäki & Vihriälä, 2024).

Edellä olevat esimerkit osoittavat, kuinka politiikkaprosessi lukuvuosimaksuista on monilta osin edelleen kesken ja että nykyinen lainsäädäntö on vain yksi pysähdyspaikka aiheen politisoitumisen ja epäpolitisoitumisen syklissä.

Aina politisoituessaan lukuvuosimaksut osoittavat niiden yhteiskuntapoliittisen relevanssin.

Tässä pro gradu -tutkimuksessa vastaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1) Millaisia merkityskamppailuja ilmenee vuoden 2015 eduskunnan salikeskustelussa esityksestä lukuvuosimaksujen perimisestä?
- 2) Millaisia tarinalinjoja ilmenee samassa salikeskustelussa esityksestä lukuvuosimaksujen perimisestä?

Merkityskamppailut ovat poliittisia avauksia, jotka käynnistävät tai jatkavat politiikkaprosesseja. Kamppailut merkityksistä erilaisissa kiistakysymyksissä politisoivat aihetta, kun kukin taho tavoittelee omalle tulkinalleen hegemonista asemaa. Tarinalinjat ovat vuorostaan poliittisia sulkeumia, jotka päättävät politiikkaprosessin ainakin hetkellisesti. Tarinalinjat määrittelevät poliittisen keskustelun reunaehdot ja rajaavat keskustelun yhteisesti jaettuihin merkityksiin. Merkityskamppailujen tarkastelemiseen hyödynnän post-strukturaalista diskurssianalyysia ja tarinalinjojen tarkastelemiseen vuorostaan argumentatiivista diskurssianalyysia. (Mikola & Häikiö, 2014.)

Aineistona käytän eduskunnan täysistuntojen lähetekeskustelua, yleiskeskustelua sekä toisen käsittelyn keskustelua koskien pääministeri Sipilän hallituksen esitystä lukuvuosimaksujen perimisestä. Tässä tutkielmassa viitataan näihin keskusteluihin selkeyden vuoksi salikeskusteluna. Aineistoksi valitsin eduskunnan salikeskustelun, sillä monet poliittiset kysymykset kilpistyvät juuri lainsäädäntötyössä. Olen rajannut tilauskoulutuksen sekä korkeakoulujen koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaa ja yliopistolain oikaisumenettelyä koskevat säännökset tutkimuksen ulkopuolelle, sillä vaikka ne sisältyvät samaan lakiesitykseen, ne eivät liity olennaisesti lukuvuosimaksuihin.

Aiheeni valintaa on ohjannut pyrkimys täydentää nykyistä korkeakoulupoliittista tutkimusta, lukuvuosimaksujen yhteiskunnallinen relevanssi ja myös oma taustani. Suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa lukuvuosimaksut esiintyvät usein teoreettisina pohdintoina niiden perimisestä kaikilta korkeakouluopiskelijoilta ja toisaalta eri maiden käytäntöjen empiirisinä vertailuina. (ks. Poutanen, 2023; Pulkkinen, 2014). Lukuvuosimaksujen periminen muilta kuin EU/Eta-maiden ja Sveitsin kansalaisilta on kuitenkin politiikkaprosessina jäänyt vähemmälle tarkastelulle. Tutkimalla eduskunnan salikeskustelun merkityskamppailuja ja tarinalinjoja voidaan ymmärtää paremmin, minkälaiset merkitykset korkeakoulupoliitikassa hallitsevat nyt ja tulevaisuudessa. Oma taustani on vuorostaan tuonut halun oppia ilmiöstä enemmän. Niin omassa työssäni opiskelijoiden edunvalvonnan parissa kuin aikaisemmissa opinnoissa olen käsitellyt

lukuvuosimaksuja ja päässyt seuraamaan ja pohtimaan eri osapuolten välistä argumentointia puolesta ja vastaan.

Tutkielma etenee siten, että seuraavassa luvussa käyn lävitse tutkimuskirjallisuutta ja yhteiskunnallista keskustelua lukuvuosimaksuista ennen vuoden 2015 lakiesitystä. Samalla esittelen keskeistä käsitteistöä ja lukuvuosimaksujen käyttöönottoa. Luvussa 3 sidon lukuvuosimaksut Suomen korkeakoulupoliittiseen ja historialliseen viitekehykseen sekä vertailen hyvinvointivaltion ja kilpailukykyvaltion lähestymistapoja korkeakoulutukseen ja sen tehtäviin. Luvussa 4 kerron tutkimuksen metodologiasta ja esittelen valitsemani analyysimenetelmät, joita hyödynnän tulosluvuissa 5 ja 6. Päätän tutkielman lukuun 7, jossa avaan saatuja tuloksia ja pohdin tutkimuksen antia.

2 POLITIIKAN JA PUHEEN YTIMESSÄ

Tässä luvussa esittelen lukuvuosimaksuista löytyvää tutkimuskirjallisuutta ja käytyä yhteiskunnallista keskustelua Suomessa ja maailmalla. Samalla taustoitan pääministeri Sipilän hallituksen esitystä ja lukuvuosimaksujen käyttöönottoa. Ensimmäisessä alaluvussa taustoitan lukuvuosimaksuja ilmiönä ja tarkastelen korkeakouluohjausta. Sen jälkeen käsittelen perinteisiä vastakkainasetteluja ja jakolinjoja suhtautumisessa lukuvuosimaksuihin. Nämä vastakkainasettelut havainnollistavat myös osapuolten välistä yhteiskunnallista ongelmanmäärittelyä.

2.1 Maan tavalla ja mallia maailmalta

Lukuvuosimaksut ovat yksi opiskelijarahoituksen väline sekä korkeakoulutuksen rahoituslähde. Opiskelijarahoituksella tarkoitetaan opiskelijan osallistumista korkeakouluopintojen kustannuksiin (Jongbloed, 2008). Maailmalla on olemassa useita opiskelijarahoituksen välineitä lukuvuosimaksujen ohella kuten tulosidonnaisia valtionlainoja ja opintoseteleitä (Pulkinen, 2014). Esimerkiksi Ison-Britannian ja Australian tulosidonnaisessa valtiolainamallissa valtio maksaa korkeakoulutuksen ja korkeakoulutettu valmistuttuaan maksaa koulutuksen kustannukset tulosidonnaisina veroina takaisin (Opetusministeriö, 2010).

Kansainvälisesti tarkasteltuna korkeakoulujen rahoitus ei useinkaan perustu yksinään opiskelijarahoitukseen, vaan opiskelijarahoituksesta puhutaan taakanjakona. Muita korkeakoulujen rahoituslähteitä voivat olla esimerkiksi valtio, säätiöt, liike-elämä ja yksityiset lahjoittajat. (Johnstone, 2006.) Maasta riippuen edellä mainittujen rahoituslähteiden väliset painoarvot vaihtelevat kuten myös rahoittajien vaikutusvalta korkeakoulutuksen ohjaukseen. Erot näyttäytyvät erilaisina korkeakoulumalleina. (Kankaanpää, 2013.)

Suomessa korkeakoulutus nojaa niin kutsuttuun pohjoismaiseen malliin, joka perustuu verotuksen yleiskatteeseen ja valtion budjettirahoitukseen muiden Pohjoismaiden tapaan. Suomessa valtio on keskeisin korkeakoulutusta rahoittava taho. Verotuksen kautta kaikki veronmaksajat – mukaan lukien korkeakoulutetut – osallistuvat koulutuksen järjestämisen kustannuksiin. (Pulkkinen, 2014.) Ennen lukuvuosimaksuja pohjoismainen malli tarkoitti myös maksutonta korkeakoulutusta kaikille opiskelijoille kansallisuudesta riippumatta (Koivula & Rinne, 2009).

Vaikka korkeakoulut, markkinat sekä erinäiset sidosryhmät ovat pyrkineet pitkään vaikuttamaan omista lähtökohdistaan korkeakoulupolitiikkaan, pohjoismaisen mallin vuoksi korkeakoulutus on ollut Suomessa leimallisen valtiojohtoista (Kankaanpää, 2013). Esimerkiksi poliittinen ja hallinnollinen tahtotila korkeakoulutuksen opiskelijarahoitukselle oli Suomessa pitkään vähäinen siitä huolimatta, että monet suomalaiset liike-elämän edustajat sekä ylikansalliset järjestöt kuten OECD suosittelivat lukuvuosimaksujen käyttöönottoa. (Antikainen & Rinne, 2012). Tätä kuvastaa myös opetus- ja kulttuuriministeriön ennen niin vahva rooli päätöksenteossa suhteessa valtiovarainministeriöön (Välimaa, 2019).

Globalisaation aikana Suomessa korkeakoulutuksen ohjauksesta on kuitenkin tullut korporatiivis-pluralistista, missä ohjaus on hajautunut useampiin kilpaileviin preferensseihin ja koalitioihin (Hölttä, 2005). Korkeakoulupolitiikkaa ovat viime vuosikymmeninä määrittäneet entistä vahvemmin koulutuksellisten tavoitteiden (*policy for education*) sijaan ulkoiset tavoitteet, eli koulutus on valjastettu politiikan tavoitteisiin (*education for policy*) (Pulkkinen, 2014). Seurauksena valtio on ajanut korkeakoulutusta kohti markkinaorientoituneisuutta, jonka yhtenä ilmentymänä lukuvuosimaksuja voidaan pitää. Yliopistojen kohdalla eräänlainen humboldtilainen ihanne akateemisesta vapaudesta ja tieteen itseisarvosta on vuorostaan menettänyt merkitystään hyötytavoittelulle. (Kankaanpää, 2013.)

Lukuvuosimaksujen periminen on valtavirtaistunut Euroopan unionin jäsenvaltioissa ja Sveitsissä korkeakoulumalleista ja kulttuureista riippumatta. (Euridyce, 2024). Lukuvuosimaksujen suuruus ja maksuvelvollisuuden määritelmät vaihtelevat kuitenkin maittain. Osassa maista lukuvuosimaksut ovat korkeampia muille kuin EU/Eta-maiden ja Sveitsin kansalaisille ja osassa ne ovat samantasoiset. (HE 77/2015 vp.) Euroopan maista enää Islannissa korkeakoulutus on maksutonta julkisissa korkeakouluissa kaikille kansalaisuudesta riippumatta (Jokinen ym., 2016).

Käänne kohti maksullista korkeakoulutusta on tapahtunut kuitenkin muissa Pohjoismaissa. Tanskassa on lukuvuodesta 2006–2007 lähtien peritty lukuvuosimaksuja EU/Eta-maiden ulkopuolisilta kansalaisilta ja Ruotsissa vuorostaan lukuvuodesta 2011–2012 lähtien. (HE 77/2015 vp.) Myös Norjassa on ryhdytty perimään lukuvuosimaksuja lukuvuodesta 2023–2024 lähtien (Myklebust, 2023). Koska opiskelu on näissä maissa maksutonta kantaväestölle, on se

maksutonta myös EU/Eta-maiden kansalaisille, sillä Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää EU/Eta-maiden kansalaisille yhdenvertaista kohtelua (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2021). Tältä osin pohjoismainen malli pitää siis edelleen paikkansa.

Suomessa kehitys kohti lukuvuosimaksuja tapahtui Tanskan ja Ruotsin jälkeen askeleittain. EU/Eta-maiden ulkopuolisilta kansalaisilta perittäviä lukuvuosimaksuja kokeiltiin pääministeri Vanhasen hallituksen aloitteesta vuosina 2010–2014. Kokeiluun osallistuminen oli korkeakouluille vapaaehtoista ja lukuvuosimaksujen suuruus oli kokonaan osallistuvien korkeakoulujen päätäntävällässä. Kokeilun tavoitteena oli selvittää, minkälaisia vaikutuksia lukuvuosimaksuilla on korkeakoulujen talouteen, kansainvälistymiseen, koulutuksen vetovoimaan sekä vieraskielisen opetuksen laatuun. Kokeilulle asetetut tavoitteet eivät kuitenkaan täytyneet korkeakoulujen heikon osallistumisen ja vähäisen taloudellisen merkityksen vuoksi. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2014.)

Lukuvuosimaksujen vakinaistaminen ja kehittäminen jatkui kuitenkin kokeilun tuloksista huolimatta (HE 77/2015 vp). Suomalaiselle korkeakoulupoliitikalle onkin tunnusomaista tavoiteltavien uudistusten kokeilu ennen niiden vakinaistamista. Tällaisella asteittaisella uudistamisella on koettu mahdolliseksi edistää ristiriitaisiakin poliittisia tavoitteita, vaikka päämääränä olisi alusta alkaen politiikkatoimen vakinaistaminen. (Välimaa, 2019.) Näin kävi myös lukuvuosimaksujen kohdalla.

Kun sitten pääministeri Sipilän hallitus esitti lukuvuosimaksuja pysyväksi järjestelyksi, perusteluna käytettiin kokeilun lisäksi muissa Pohjoismaissa tehtyjä ratkaisuja. Suomessa pohjoismainen politiikan siirto on ollut pitkään tapa. (Niemelä, 2011). Poliitiikan siirrolla tarkoitetaan jossakin toisessa ympäristössä käyttöönotettujen toimien soveltamista omaan ympäristöön tietyssä ajassa ja paikassa (Dwyer & Ellison, 2009; Hulme, 2005). Malliesimerkit muiden maiden politiikasta voivat toimia kannustimena ja vakuuttamisen keinona kotimaan politiikassa, kun poliitikot oppivat kokemuksista ja saavat uusia tapoja edistää päämääriään (Marsh & Sharman, 2009; Shipan & Volden, 2008).

Vaikka pääministeri Sipilän hallituksen läpimennyt esitys ei muuttanut korkeakoulujen rahoituksen valtionosuutta, se tarkoitti korkeakoulujen rahoituspohjan laajentamista opiskelijarahoittamisella lukuvuosimaksujen ominaisuudessa. Monissa korkeakouluissa on päädytty laissa määriteltyä 1500 euron alarajaa suurempiin lukuvuosimaksuihin. Lukuvuosimaksujen hinnan keskiarvoksi korkeakouluissa on muodostunut 8 000 euroa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2021.) Tämä vastaa suurin piirtein sitä keskiarvoa, kuinka paljon korkeakoulutuksen järjestäminen maksaa valtiolle yhtä opiskelijaa kohden vuodessa (Valtiovarainministeriö, 2020). Kuitenkin osa lukuvuosimaksuvelvollisista saa apurahan – jotka ovat stipendin sijasta usein osit-

taisia tai kokonaisia vapautuksia lukuvuosimaksuista – minkä vuoksi maksavien joukko ja tosiasialliset hinnat vaihtelevat (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2022).

Ruotsin ja Tanskan tavoin lukuvuosimaksut eivät merkinneet muutosta suomalaisten maksuttomaan koulutukseen. Kuitenkin esimerkiksi opiskelijaliikkeen puheenvuoroissa on varoitettu nykyisten lukuvuosimaksujen avaavan mahdollisuuksia niiden asteittaiselle laajentamiselle. Lukuvuosimaksujen ulottamisesta esimerkiksi toisen samantasoisien tutkinnon opiskelijoille käytiin vilkasta keskustelua vuoden 2023 eduskuntavaalien alla. (ks. Rättyä, 2022.) OECD:n kaltaisten ylikansallisten järjestöjen lisäksi myös suomalaisessa liike-elämässä maksupolitiikan laajentamista ovat kannattaneet esimerkiksi Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA (2022) ja Keskuskauppaamari (2020) raporteissaan.

2.2 Puolesta ja vastaan

Maksullinen korkeakoulutus on puhututtanut Suomessa ja maailmanlaajuisesti jo vuosikymmenten ajan (Kivistö, 2009). Keskustelussa korkeakoulujen lukuvuosimaksuista muille kuin EU/Eta-maiden ja Sveitsin kansalaisille maksuja puoltavat ja vastustavat ovat erimielisiä maksuttoman ja maksullisen koulutuksen hyödyistä, oikeudenmukaisuudesta, tuottomahdollisuuksista ja vaikutuksista kansainvälistymiseen. (Puustelli ym., 2009; Cai & Kivistö, 2013.)

Suomessa lukuvuosimaksuista käydyn keskustelun osapuolina ovat pitkälti korkeakoulutuksen ohjauksen osapuolet eli valtio, korkeakoulut, markkinat sekä sidosryhmät kuten opiskelijoiden etujärjestöt ja liike-elämän edustajat (Puustelli ym., 2009). Korkeakoulupoliittisissa kysymyksissä eri osapuolet omaksuvat usein tavoitteekseen joko säilyttää tai muuttaa korkeakoulutusta riippuen siitä, miten he määrittelevät korkeakoulutuksen itsessään ja toisaalta osana laajempaa yhteiskuntaa (Välimaa, 2019).

Lukuvuosimaksuja puoltavissa argumenteissa kansainvälisten opiskelijoiden verovaroin kustannettua korkeakoulutusta pidetään liiallisena taloudellisena riskinottona (Cai & Kivistö, 2013). Riski perustuu siihen, että valmistuneiden kansainvälisten korkeakoulutettujen todennäköisyys jäädä ja työllistyä maahan on suomalaisia korkeakoulutettuja pienempi (Villa ym., 2016). Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (2015) laskelmien mukaan opiskelun aikana kansainvälisten opiskelijoiden muodostamat kustannukset ylittävät usein heidän julkiselle sektorille verotulojen ja taloudellisen toimeliaisuuden kautta syntyvät taloudelliset hyödyt. Jos kansainvälinen korkeakoulutettu ei jää Suomeen, hän ei myöskään osallistu korkeakoulutuksen rahoittamiseen veronmaksajana, mihin pohjoismainen malli ja korkeakoulutuksen rahoittaminen verotuksen yleiskatteella pohjaavat.

Pohjoismaisen mallin vuoksi edellä kuvailtu tilanne synnyttää tulonsiirtoa matalasti kouluttautuneilta ja pienituloisilta suomalaisilta kansainvälisille opiskelijoille, jotka tulevat keskimäärin hyvätuloisista taustoista (Cai & Kivistö, 2013). Esimerkiksi Helsingin yliopiston entinen kansleri Kari Raivio (2007) on pitänyt maksuttoman koulutuksen regressiivistä tulojakoa epäoikeudenmukaisena, minkä vuoksi hän on suositellut lukuvuosimaksujen käyttöönottoa.

Korkeakoulutettujen maastamuutto aiheuttaa lisäksi aivovuotoa, kun korkeakoulutettujen osaaminen ja kyvyt eivät jää maahan ja yhteiskunnalliset hyödyt jäävät toteutumatta. (Suhonen, 2015). Lukuvuosimaksuja on puollettu vastaukseksi hyödyn poisvalumiselle esimerkiksi vuoden 2012 tehdyn lukuvuosimaksuja koskevan lakialoitteen yhteydessä (Yle Uutiset, 2013).

Huoli taloudellisesta riskinotosta ja aivovuodosta yhdistyy julkisen rahoituksen kiristymiseen ja valtiontalouden paineisiin, jotka kurittavat lisärahoituksen tarpeessa olevia korkeakouluja. Eritoten korkeakoulutuksen suurinta rahoittajatahoa eli valtiota edustava opetus- ja kulttuuriministeriö on vedonut rahoituksen kasvattamiseen lukuvuosimaksuilla. (Puustelli ym., 2009.) Elinkeinoelämän edustajat ovat vuorostaan pitäneet lukuvuosimaksuista saatavia tuottoja keinona kehittää kansainvälistymiseen tarvittavia toimenpiteitä kuten markkinointia ja vieraskielistä opetusta (Puustelli ym., 2009).

Opetus- ja kulttuuriministeriö on arvioinut, että suomalaiselle koulutukselle on kysyntää myös maksullisena vientituotteena kasvavilla kansainvälisillä koulutusmarkkinoilla (Opetusministeriö, 2009). Suomessa korkeakoulujen kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden määrä onkin moninkertaistunut 2000-luvulla (Garam ym., 2014). Lisäksi ministeriö arvioi, että lukuvuosimaksuilla voi olla positiivinen imago vaikutus korkeakoulujen houkuttelevuuteen, millaista maksuttomalla koulutuksella ei välttämättä enää ole (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2005).

Pääministeri Sipilän hallitus perusti argumenttinsa lukuvuosimaksuille yllä mainittujen säästöpainneiden ja opiskelijamäärien kasvun yhteisvaikutukselle. Hallituksen mukaan Suomi ei voi ylläpitää maksutonta koulutusta kansainvälisten opiskelijamäärien samalla kasvaessa. (HE 77/2015 vp).

Vasta-argumentteja lukuvuosimaksuille ovat esittäneet ensi sijassa opiskelijoiden etujärjestöt ja muutamat puolueet sekä niiden edustajat. Lukuvuosimaksuja vastustavat argumentit rakentuvat pitkälti vastaväitteinä maksuja puoltaviin argumentteihin (Puustelli ym., 2009). Niissä vedotaan pohjoismaisiin esimerkkeihin, joissa lukuvuosimaksujen periminen on aiheuttanut kansainvälisten opiskelijamäärien pudotuksen (Suomen opiskelijakuntien liitto & Suomen ylioppilaskuntien liitto, 2015). Suomen ylioppilaskuntien liitossa maksuttomuutta pidetään korkeakoulujen keskeisenä houkuttimena kilpailussa kansainvälisistä opiskelijoista

(Liiten, 2007b). Kansainvälisten opiskelijamäärien pudotus yhdistetään myös työhön johtavan maahanmuuton heikentymiseen ja sitä kautta syventyvään kestävyysvajeeseen. Lukuvuosimaksujen sijasta järjestöissä toivottaisiin panostuksia kansainvälisten opiskelijoiden kotouttamiseen ja työllistymiseen. (Suomen opiskelijakuntien liitto & Suomen ylioppilaskuntien liitto, 2015.) Mikäli kansainvälistyminen heikkenee, niin silloin myös absoluuttinen määrä maahan jäävistä ja työllistyvistä kansainvälisistä korkeakoulutetuista voi vähentyä.

Monet kansainväliset korkeakoulutetut haluaisivatkin jäädä Suomeen valmistuttuaan. (J. Kettunen & Airisto, 2007) Tilastojen mukaan kansainvälisten korkeakoulutettujen on kuitenkin huomattavasti kantaväestöä vaikeampaa työllistyä Suomessa, eritoten korkeapalkkaisiin töihin. Keskeisiä esteitä työllistymiselle ovat muun muassa kielimuuri ja verkostojen muodostamisen vaikeus. (Tuononen ym., 2021.) Näiden tekijöiden yhteisvaikutuksesta moni kansainvälinen opiskelija suuntaa pois siitäkin huolimatta, että heillä olisi kiinnostusta kotoutua ja työllistyä Suomeen. Samaan tapaan kuin elinkeinoelämän edustajat, opiskelijajärjestöt haluaisivat panostettavan vieraiden ja kotimaisten kielten opetukseen keinona edistää integroitumista, joskaan ei lukuvuosimaksujen avulla (Puustelli ym., 2009).

Osassa eduskuntapuolueista kritisoidaan myös lukuvuosimaksuja. Esimerkiksi vihreissä lukuvuosimaksujen tulkitaan syrjivän ja muodostavan esteitä kaikista huono-osaisimmille hakeutua suomalaiseen korkeakoulutukseen (Liiten, 2007a). Opiskelijajärjestöjen argumenteissa ei myöskään pidetä realistisena ministeriön oletuksia maksullisen koulutuksen ventialäkyistä, sillä Suomella ei katsota olevan sellaista maantieteellistä etua tai kielietua verrattuna moniin muihin maksullisen korkeakoulutuksen maihin (Puustelli ym., 2009).

3 LUKUVUOSIMAKSUT AATESUUNTAUKSIEN VIRTAUKSESSA

Vuoden 2015 lakiesitys ja sitä edeltänyt kokeilu eivät olleet ensimmäinen kerta, kun Suomessa on keskusteltu ja päätetty lukuvuosimaksuista. Tässä historiallisessa ja vertailevassa viitekehyksessä selvitän suomalaisen hyvinvointivaltion ja kilpailukykyvaltion erilaisia lähestymistapoja korkeakoulutukseen ja sen yhteiskunnalliseen tehtävään. Tarkasteltavina ajanjaksoina ovat ennen kaikkea 1960-luvun ja 1990-luvun politiikka. Kumpanakin vuosikymmenenä suomalaista korkeakoulutusta laajennettiin erinäisillä politiikkatoimilla, joihin kytkeytyi myös aloitteita ja päätöksiä lukuvuosimaksuista. Nämä politiikkatoimet heijastivat yhteiskunnassa kulloinkin vallinnutta aatesuuntausta.

Vertailun runkona hyödynnän alla olevaa taulukkoa (1), joka on muokkaamani versio alkuperäisestä Hannu Simolan (2008) luomasta ja myöhemmin Suvi Pulkisen (2014) soveltamasta taulukosta. Taulukko havainnollistaa alkuperäisen version tavoin koulutuksen saralla käydyssä keskustelussa tapahtunutta muutosta hyvinvointivaltion ja kilpailukykyvaltion välillä.

Universaali hyvinvointivaltio	Uusliberaali kilpailukykyvaltio
Mahdollisuuksien tasa-arvo	Lisäarvo ja kilpailu
Kansalaisuus	Asiakkuus
Yhtenäisyys	Profiloituminen

Koulutus sosiaalipolitiikkana	Koulutus talouspolitiikkana
-------------------------------	-----------------------------

TAULUKKO 1 Hyvinvointi- ja kilpailukykyvaltion erilaiset lähestymistavat korkeakoulutukseen ja sen yhteiskunnallisiin tehtäviin. Muokattu versio Simolan (2008) 399–400 ja Pulkkisen (2014) pohjalta.

3.1 Universaalien hyvinvointivaltion korkeakoulutus

Suomalaisen korkeakoulutuksen pohjoismaisen mallin historia voidaan jäljittää 1960-luvulla voimistuneeseen universalismin aatesuuntaukseen. Universalismin keskeisenä ajatuksena on yksilöiden vapauttaminen heidän keskinäisesti erilaisista taustatekijöistensä, kuten yhteiskuntaluokasta ja sukupuolesta, yhteiskunnan eri osa-alueilla. (Mäntysaari, 2013.) Sitä kuvaavat myös yhteiskunnallinen yhteenkuuluvuus, yhteisvastuu ja hyväntekeminen itseisarvillisina asioina (Saari & Taipale, 2013). Aatesuuntauksen voimaannuttamana Suomessa ryhdyttiin rakentamaan vuosikymmenen alussa hyvinvointivaltion perustaa. Projektinomaista yhteiskunnan uudistamista siivitti politiikassa vallinnut konsensushakuisuus. Myös koalitiohallitusten muodostaminen mahdollisti eri puolueiden pääsyn hallitukseen vuorottain. (Välimaa, 2019.)

Universaali sosiaalipolitiikka oli luonteeltaan jakopolitiikkaa eli tulontasaamista, minkä uskottiin edistävän talouskasvua ja hyvinvointia pitkällä aikavälillä. Sosiaalipolitiikan suosiota selitti se, että suurin osa väestöstä hyötyi siitä. (Kuusi, 1968.) Tällainen palautesilmukka takasi esimerkiksi suomalaisen hyvinvointivaltioprojektin jatkuvuuden vuosikymmenten yli (Julkunen & Saari, 2013). Toisaalta politiikan prioriteeteissa tulojen tasoittaminen ja yhteiskunnalliset tarpeet – joihin myös koulutus kuului – ajoi monesti jopa talouskasvun ylitse (Välimaa, 2019). On arvioitu, että korkeakoulutuksen julkinen rahoitus on saanut tukea myös siinä osassa väestöä, joka ei itse ole korkeakoulutettua. (Kuusi, 1968.)

Korkeakoulutus kiinnitettiin myös osaksi hyvinvointivaltioprojektia, kun siitä tehtiin universaali kansalaisoikeus. Tähän vaikutti tutkimustieto siitä, kuinka tiedon tason kohoaminen edisti tuotannon kasvua moninkertaisesti pääoman kasvuun nähden. Sijoitukset ammattitaidon kasvattamiseen ja opetukseen eivät valuisi hukkaan, vaan olisivat taloudellisesti kannattavia. Sivistyksellisestä demokratiasta muodostui perusvaatimus, jonka nojalla jokaiselle kansalaiselle haluttiin taata yhtäläinen mahdollisuus koulutukseen ja kykyjensä kehittämiseen. Näin koulutuksen – mukaan lukien yliopistojen – poliittinen ohjaus otettiin julkisen vallan alaiseksi. (Kettunen ym., 2012.)

Valtio näyttäytyi yhteiskunnan ja yksilön voimavarojen vapauttajana (Kettunen ym., 2012). Vielä 1950-luvulla voimassa olleet yliopisto-opiskelijoiden lukuvuosimaksut, jotka rajasivat korkeakoulutuksen pienen kaupunkilaiseliitin etuoikeudeksi, poistettiin. Samalla yliopistot, jotka olivat kaikki yksityisiä korkeakouluja, valtiolistettiin. Lukuvuosimaksujen poistamisen ohella myös opintotuen ja -lainan perustaminen, korkeakoulujen rahoituksen merkittävä kasvattaminen sekä alueyliopistojen muodostaminen johtivat suomalaisen korkeakoulutuksen merkittävään massoitumiseen eli opiskelijamäärien pyrhähdysmäiseen kasvuun 1970-luvulta lähtien. (Välimaa, 2019.)

Yhtenäisen koulutusjärjestelmän muodostaminen ja erojen tasoittaminen tarkoitti maantieteellisten, taloudellisten ja sosiaalisten esteiden purkamista (Kalalahti & Varjo, 2012). Luokkaerojen kaventaminen edisti opiskelijoiden mahdollisuuksia osallistua ja integroitua kansalaisyhteiskunnan eri osa-alueisiin. Universaalissa korkeakoulutuksessa integraatio on katsottu korkeakoulutuksen yhdeksi keskeiseksi tehtäväksi. Erojen tasoittaminen voimaannutti suurta väestönosaa sekä paransi heidän asemaansa työmarkkinoilla ja odotettua palkanäkymää. (Pulkkinen, 2014.)

Koulutuksen laajentamisella ja aktiivisella tukipolitiikalla puututtiin yhteiskunnalliseen radikalisoitumiseen ja eriarvoistumiseen sekä nostettiin ihmisiä köyhyydestä. Koulutuksesta muodostui siis keskeinen instrumentti sosiaalipolitiikalle. (Välimaa, 2019.) Koulutus edisti turvallisuutta, hyvinvointia, työllistymistä ja sosiaalista liikkuvuutta ylöspäin (Kettunen ym., 2012). Lukuvuosimaksujen purkaminen mahdollisti valtaväestön kyvykkyyksien hyödyntämisen, mille oli tarvetta uudistuneessa suomalaisessa palveluyhteiskunnassa. Korkeakoululaitoksen kehittämistä ei enää tarkasteltu ensisijaisesti osana kansallisen kulttuurin edistämistä, vaan korkeakoulupolitiikka sidottiin yleiseen yhteiskuntapolitiikkaan ja korkeakoulutus nähtiin ennen kaikkea kansantaloudellisesti kannattavana investointina. Korkeakoulutus sidottiin siis entistä vahvemmin yhteiskunnan tarpeisiin. (Pulkkinen, 2014.)

Aivan kuten 1960-luvulla alkaneessa politiikassa, universaali korkeakoulutus heijastaa edelleen sellaista tasa-arvokäsitystä, jossa korkeakoulutus on yksilön sosioekonomisesta taustasta riippumatta saavutettavaa. Lähtökohtana on, että kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet korkeakoulutukseen. Tämä tasa-arvokäsitys tarkoittaa sitä, että koulutuksen tehtävä on kasvattaa oppilaita ja opiskelijoita kansalaisuuteen. (Simola ym., 2017.) Sama tehtävä on nykyisin määritelty esimerkiksi yliopistolaisissa (Yliopistolaki 558/2009 2 §).

Universaali korkeakoulutus kytkeytyy myös sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen siinä, että korkeakoulutukseen valikointi on ainoastaan osaamisperustaista. Näiden pohjalta alkunsa saanut pohjoismaisen korkeakoulutuksen malli on edesauttanut maailman saavutettavimman ja yhdenvertaisimman korkeakoulutuksen muo-

dostumisen. Tämä jää nykytutkimuksen valossa koulutuksen uudistushakuisilta usein huomioimatta. (Välimaa, 2019.)

Suomessa valtiolla on edelleenkin vahva rooli tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden toteuttamisessa ja valvomisessa, vaikkakin näiden merkitykset ovat ajan saatossa osin muuttuneet. Universaalin korkeakoulupolitiikan maissa valtioilla on keskeinen rooli korkeakoulutuksen ja opiskelemisen rahoittamisessa erilaisilla tuilla (Välimaa, 2019). Opiskelijoille kohdennettavilla tuilla voidaan varmistaa samanlainen taloudellinen lähtötilanne opiskeluun riippumatta yksilöllisestä tuen tarpeesta (Pulkkinen, 2014).

Pohjoismaiset korkeakoulupoliittiset ratkaisut ovat siis pienentäneet sosiaalisen taustan merkitystä korkeakoulutukseen hakeutumisessa. Silloinkin kun Suomessa on purettu esteitä korkeakoulutukseen hakeutumiselle, ei sosiaalinen oikeudenmukaisuus ole kuitenkaan täydellisesti toteutunut. Tätä havainnollistaa esimerkiksi koulutustason periytyminen. Matalammin kouluttautuneiden vanhempien lapset hakeutuvat epätodennäköisemmin korkeakouluun suhteessa korkeakoulutettujen vanhempien lapsiin. (Pulkkinen, 2014.) Selektiivisyyttä ovatkin luoneet esimerkiksi koulutuksen arvostukseen, kulttuuriin ja kasvatukseen liittyvät tekijät (Erola & Moisio, 2013).

Toisaalta suomalainen universaali hyvinvointivaltio ja korkeakoulupolitiikka ei ole tehnyt itseään autuaaksi. Opintotuen kustannukset ovat kasvaneet Suomessa samaan aikaan, kun opiskelijoiden säästöjen ja ansiotulojen osuus opintojen rahoittamisesta on kasvanut (Pulkkinen, 2014). Taloussuhdanteiden vaihtelut ovat heikentäneet Suomen valtion kykyä rahoittaa julkisia palveluita sekä rapauttaneet järjestelmän legitimitettä kansan silmissä (Kivistö, 2009). Vaikka universaalista hyvinvointivaltiosta on edelleen olemassa paljon viitteitä korkeakoulutuksen saralla, politiikassa on vakiintunut ajattelu välttämättömistä taloudellisista raameista, jotka määrittävät muita politiikan aloja (Välimaa, 2019).

3.2 Uusliberaalin kilpailukykyvaltion korkeakoulutus

Siirryttäessä 1990-luvulle suomalaisten suhtautuminen universaaliin hyvinvointivaltioon viileni (Välimaa, 2019). Toisiaan täydentäviä teorioita syistä on useita. Todennäköistä on, että globalisaatiokehitys, tuottavuus- ja talouskasvun hidastuminen, väestön vanheneminen, pitkän aikavälin sosiaalipoliittisten ohjelmien kasautuvuus sekä Suomeen iskenyt lama ovat kaikki vaikuttaneet. (Julkunen & Saari, 2013.) Vuosikymmen muutti suomalaisten käsitystä myös yhteiskunta- ja korkeakoulupolitiikasta.

Rahamarkkinoiden vapautuminen ja kansainvälistyminen siirsivät huomion Suomen kansainväliseen kilpailukykyyn ja houkuttelevuuteen. Kansallisen politiikan rinnalle tulivat kansainväliset markkinat, jotka ohjasivat ja paikoin pakottivat rahavirtoja, tuotantoa, työpaikkoja ja luovan luokan liikkuvuutta ennennäkemättömällä tavalla. Kansainvälisen kilpailun kiristyminen ruokki niin kutsuttua globalisaation nationalismia, jossa tärkeäksi nousi oman maan edun ja aseman korostaminen suhteessa kilpailijamaihin sekä vakiintuneiden toimintamallien muokkaaminen parhaan kilpailuaseman saavuttamiseksi. (Kettunen ym., 2012.)

Kansainvälisen kilpailun kiristyminen investoinneista siivitti uusliberalismin aatesuuntausta, jonka kannatus vahvistui myös Suomessa. Uusliberalismi – jota kutsutaan myös markkinaliberalismiksi – korostaa mahdollisimman avointa kilpailua yhteiskunnan palveluiden ja tuotannon järjestämisessä. Sen mukaan sääntelystä vapaat markkinat hoitavat parhaiten palveluiden ja tuotannon kehittämisen sekä laadukkuuden. Julkista sektoria taas pidetään liian tehottomana järjestämään palveluita sen vuoksi, ettei se ole kilpailulle altis tai kilpailu on vinoutunut eri tukijärjestelmien vuoksi. Uusliberalismi on johtanut kautta maailman julkisten palveluiden yksityistämiseen ja uuteen julkisjohtamiseen (*new public management*), jonka pohjalta julkisista palveluista on tehty entistä johtajavetoisempia ja tuloskeskeisempiä. Ammatikorkeakoulut, joiden kohdalla sovellettiin näitä yksityisen sektorin toimintatapoja jo niiden perustamisvuodesta 1996 lähtien, kirittivät yliopistoja muuttamaan opetusta ja tutkimusta entistä enemmän työelämään kytkeytyväksi. (Välimaa, 2019.)

Uusliberaalien oppien myötä Suomi alkoi muistuttaa entistä enemmän kilpailukykyvaltiota eli valtiota, jonka ensisijaisena tehtävänä on huolehtia kilpailun edellytyksistä ja edellytysten noudattamisesta (Varjo, 2007). Kun universaalissa hyvinvointivaltiossa koulutus ymmärretään kansantaloutta hyödyttäväksi julkiseksi hyväksi, uusliberaalissa kilpailukykyvaltiossa se käsitteellistetään yksityisenä kilpailuetuna. Suomessa koulutusta ei enää 1960-luvun tavoin tarkasteltu vain kasvupolitiikan välineenä, vaan sitä itsessään tuotteistettiin yksityisenä hyvänä. Uusliberaalissa kilpailukykyvaltiossa tutkimus ja koulutus ovat markkinatavaroita samaan tapaan kuin mitkä tahansa markkinoilla kaupan olevat palvelut (Rinne & Simola, 2005). Koulutuksen muuttuminen kauppatavaraksi tarkoittaa opiskelijan muuttamista maksavaksi asiakkaaksi, joka ostaa koulutuksen palveluna ja näin ollen odottaa saavansa rahoilleen vastineeksi laadukasta opetusta ja itselleen osaamista. Asiakkuuden myötä opiskelijoista tulee myös laatu-tietoisempia ja tarkempia korkeakoulun opetuksen tason laadunvalvoja (Johnstone, 2006).

Korkeakoulupolitiikassa muutos kohti kilpailukykyvaltiota tarkoitti muutosta myös tasa-arvokäsitykseen. Siinä missä universaali tasa-arvokäsitys lähestyy tasa-arvoa yksilöiden yhdenvertaisena mahdollisuutena koulutukseen, uusliberaali tasa-arvokäsitys korostaa yksilön mahdollisuutta saada hänen tarpeitaan ja odotuksiaan

vastaavaa koulutusta. Yksilöä pidetään rationaalisenä päätöksentekijänä, joka valitsee itselleen ja omille taidoilleen sopivaa koulutusta. Toisaalta yksilön tehtäväksi jää myös kantaa vastuu omista valinnoistaan ja niistä aiheutuvista seurauksista. (Kettunen ym., 2012.)

Uusliberaali tasa-arvokäsitys on myös kannustanut korkeakouluja erikoistumaan eli profiloitumaan suhteessa toisiinsa. Kilpailutilanne on ajautunut siihen pisteeseen, että korkeakoulut pyrkivät osoittamaan omaa erinomaisuuttaan opinahjoina ja toisaalta houkuttelemaan huippuosaajat itselleen. Huippuosaajien ajatellaan tuottavan tutkimukselle ja työelämälle sellaista lisäarvoa, jota hyvinvointivaltion traditionaaliseksi katsottu tasa-arvokäsitys ei voi enää saavuttaa. Ajatuksena on, että korkeakouluissa tulisi keskittyä entistä vahvemmin erityisen lahjakkaiden opiskelijoiden houkuttelemiseen ja tukemiseen sekä muodostaa tutkimuksen ja opetuksen huippuyksiköitä sen sijasta, että taattaisiin alueellisesti laaja ja laadukas korkeakouluverkko. (Simola ym., 2017.) Huippuyksiköiden korostaminen laajan korkeakouluverkon kustannuksella tarkoittaa, että opiskelijat kilpailisivat keskenään entistä enemmän korkeakoulujen aloituspaikoista, ja että korkeakoulut jakautuisivat maineen perusteella "parempiin" ja "huonompiin" korkeakouluihin. (Kettunen ym., 2012.)

Koulutuksen tuotteistaminen ja individualismia korostava uusliberaali tasa-arvokäsitys ovat kiihdyttäneet koulutuksen kaupallistumista eli niin kutsuttua akateemista kapitalismia. Akateemisessa kapitalismissa koulutuksen ja tutkimuksen merkitys sivistykselle ja demokratialle ovat toissijaisia voitontavoittelulle. (Kaidesoja, 2018). Kilpailukykyvaltiossa koulutus hahmotetaan talouspolitiikan osa-alueena. Äärimmillen vietyinä esimerkiksi pedagogiset menetelmät tai suomalaiselle koulutukselle itsestäänselvyytenä pidetyt asiat, kuten kouluruokailu, tulee hahmottaa tuotteina, jotka ovat myytävissä suomalaisina innovaatioina ja vientituotteina maailmalla. (Kettunen ym., 2012.) Akateemisen kapitalismin on johtanut eritoten yliopistoissa tieteen ja tutkimuksen itseisarvon heikkenemiseen. (Välimaa, 2019.).

Valtioskeskeisyyden purkaminen ja koulutuksen kaupallistuminen johtivat lopulta vuonna 1993 keskusteluun lukuvuosimaksujen palauttamisesta korkeakouluihin. Tuolloin valtion tulo- ja menoarvioesitykseen oli sisällytetty kerättävän 60 miljoonaa markkaa lukuvuosimaksuilla (Silventoinen, 2001). Ekonomistit puolustivat esitystä luonnehtimalla koulutusta yksityishyödykkeeksi, jonka julkinen rahoitus johtaisi vain yhteiskunnalliseen tehokkuustappioon (P. Kettunen ym., 2012). Valtion oikeuskanslerin ja tasa-arvovaltuutetun puuttuttua esityksen sisältöön, opetus- ja kulttuuriministeriössä luovuttiin lukuvuosimaksujen tavoittelemisesta (Silventoinen, 2001). Keskustelu laantui vuosiksi, kun tutkintoon johtava koulutus kirjattiin maksuttomaksi yliopistolakiin vuonna 1997 (Hurme ym., 2023).

4 TUTKIMUKSEN METODOLOGINEN VIITEKEHYS

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Millaisia merkityskamppailuja ilmenee vuoden 2015 eduskunnan salikeskustelussa esityksestä lukuvuosimaksujen perimisestä?
- 2) Millaisia tarinalinjoja ilmenee samassa salikeskustelussa esityksestä lukuvuosimaksujen perimisestä?

Merkityskamppailut rakentuvat eron tekemisenä aiempiin merkityksiin ja toimivat keskustelun poliittisina avaumina. Poliittikkaprosessissa niillä on aihetta politisoiva vaikutus. Merkityskamppailuja voidaan tarkastella post-strukturaalisen diskurssianalyysin käsitteistöä hyödyntämällä. Tarinalinjat rakentuvat vuorostaan yhteisesti jaettuihin merkityksiin ja toimivat keskustelun poliittisina sulkeumina. Poliittikkaprosessissa niillä on aihetta epäpolitisoinva vaikutus. Tarinalinjoja voidaan tarkastella argumentatiivisen diskurssianalyysin käsitteistöä hyödyntämällä.

Jotta tutkimuskysymyksiin vastaamista ja aineiston analysointia voidaan pitää luotettavana ja hyvien tieteellisten tapojen mukaisena, on syytä käydä lävitse tekemiäni valintoja aineiston, metodologian, tutkimusprosessin ja tutkimusetiikan suhteen.

4.1 Aineiston rajaus ja keruu

Siitä huolimatta, että yliopistolaki ja ammattikorkeakoululaki ovat kaksi eri lakia, vuonna 2015 pääministeri Sipilän hallitus teki yhden esityksen, joka kattoi kumpaankin lakiin esitettävät muutokset (HE 77/2015 vp). Syynä tällaiselle menettelylle voidaan pitää esitettyjen muutosten samankaltaisuutta yliopistoille ja ammattikorkeakouluille. Selkeyden vuoksi viittaaan esitykseen eduskunnalle laeiksi yliopistolain

ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta pääministeri Sipilän hallituksen esityksenä.

Eduskunnan työjärjestyksen mukaan lakiesitykset käsitellään eduskunnassa perustuslakiesityksiä lukuun ottamatta kahdessa käsittelyssä, jotka vuorostaan koostuvat useista täysistunnoista (Eduskunta, 2023). Lainsäädäntöprosessille ominaisella tavalla keskustelu pääministeri Sipilän hallituksen lakiesityksestä alkoi lähetekeskustelulla, jossa kerättiin ajatuksia valiokunnan – tässä tapauksessa sivistysvaliokunnan – käsittelyä varten. Valiokunnan mietintö pohjusti lakiesityksen ensimmäisen käsittelyn yleiskeskustelua. Ensimmäisessä käsittelyssä eduskunta päätti lakiesityksen sisällöstä. Toisessa käsittelyssä käytiin vielä keskustelua äänestykseen menevän esityksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä, mutta esityksen sisältöön ei voinut enää vaikuttaa. (HE 77/2015 vp.)

Tosiasiallisesti lainsäädäntöprosessi on paljon eduskuntakäsittelyä laajempi ja monimutkaisempi alkaen aina esivalmistelusta ja jatkuen lain täytäntöönpanoon ja seurantaan. Kuitenkin tässä tutkimuksessa rajaan aineiston kolmeen aiemmin mainittuun täysistunnoissa lukuvuosimaksuista käytyyn keskusteluun: lähetekeskusteluun (PTK 61/2015), ensimmäisen käsittelyn yleiskeskusteluun (PTK 79/2015) ja toisen käsittelyn keskusteluun (PTK 81/2015). Yksinkertaistaakseni näiden keskusteluiden analysointia, viittaan niihin yksikössä ”salikeskusteluna”. Diskurssianalyysille tällä tavalla rajattu salikeskustelu muodostaa mielekkään aineiston, sillä muissa täysistunnoissa, joissa lakiesityksiä käsiteltiin, puheenvuorot olivat ainoastaan teknisiä puheenvuoroja kansanedustajien ja puhemiehistön välillä lakiesitysten hylkäämisestä ja hyväksymisestä.

Eduskuntakäsittelyssä olennainen rooli on myös lakiesityksiä käsittelevillä valiokunnilla. Olen kuitenkin päättänyt rajata sivistysvaliokunnan mietinnön ja asian tuntijalausunnot tutkimuksen ulkopuolelle keskittyen ainoastaan kansanedustajien puheessaan muodostamiin merkityksiin. Sivistysvaliokunnan mietinnöstä mainittakoon erikseen kuitenkin se, että kahdesta vastalauseesta huolimatta valiokunnan mietinnön päätösehdotus piti pääministeri Sipilän hallituksen esityksen muuttumattomana (SiVM 13/2015 vp).

Aineisto on kerätty eduskunnan lainsäädäntöä koskevista pöytäkirjoista, jotka julkaistaan eduskunnan verkkopalvelussa sitä mukaa, kun ne valmistuvat. Eduskunnan pöytäkirjojen julkaisemiseen sovelletaan lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta (1 §). Perustuslain (50 §) mukaan asiain käsittelyt eduskunnan täysistunnoissa ovat julkisia, ellei eduskunta toisin päättä.

Salikeskusteluun osallistui pöytäkirjojen mukaan yhteensä 38 eri kansanedustajaa. Lähetekeskustelussa puheenvuoroja myönnettiin yhteensä 55 (mukaan lukien opetusministeri Sanni Grahn-Laasosen esittelypuheenvuoro), yleiskeskustelussa 55 ja toisen käsittelyn keskustelussa 14. Tutkimuksen aineiston muodostaa näin ollen

124 puheenvuoroa. Puheenvuorot jakoutuivat siten, että hallituspuolueiden kansanedustajat pitivät yhteensä 71 puheenvuoroa ja oppositiopuolueiden kansanedustajat 52 puheenvuoroa. Kaikki puheenvuorot pidettiin suomeksi. Puheenvuoroihin ei ole laskettu puhemiehistön kokousteknisiä kommentteja tai puheenvuorojen myöntämiä.

Pääministeri Sipilän hallituksen esitykseen sisältyvät tilauskoulutus ja säännökset koskien korkeakoulujen koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaa ja yliopistolain oikaisumenettelyä on kategorisesti rajattu pois tästä tutkimuksesta. Rajauksesta huolimatta yhtäkään puheenvuoroa ei poistettu aineistosta, sillä kaikissa salikeskustelun puheenvuoroissa viitattiin lukuvuosimaksuihin. Sellaisia puheenvuoroja ei ollut, joissa olisi puhuttu ainoastaan tilauskoulutuksesta, koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmasta tai oikaisumenettelystä.

4.2 Diskurssianalyysi teoreettisena viitekehyksenä

Tutkimukseni on luonteeltaan laadullinen ja metodologialtaan diskurssianalyttinen. Laadullisia menetelmiä yhdistää pyrkimys ymmärtää todellisuutta sosiaalisena ilmiönä (Tuomi & Sarajarvi, 2018). Kun tutkittavana ovat vuorovaikutus ja kielenkäyttö eduskunnassa, diskurssianalyttiset menetelmät antavat monipuolisen ja syventävän välineistön sekä toisaalta systemaattisen toimintatavan aineiston analysoimiseen (Puusa ym., 2020).

Tutkimuksen ontologinen ja epistemologinen lähestymistapa on sosiaalisessa konstruktionismissa, joka yhdistää diskurssianalyttisiä menetelmiä (Jokinen ym., 2016). Sosiaalisen konstruktionismin mukaan käsitys asioiden todellisuudesta ja tiedosta perustuu ihmisen ajatteluun ja vuorovaikutukseen. Sosiaalisen konstruktionismin keskeisenä lähtökohtana on, ettei kielenkäyttö kuvaa ainoastaan asioiden ja ilmiöiden merkitystä, vaan tosiasiallisesti rakentaa, muokkaa ja uudistaa merkityksiä. (Burr, 2015.) Näin asioiden ja ilmiöiden luonne määrittyy sen mukaan, mitkä ovat osapuolten vuorovaikutuksessa syntyneet jaetut ymmärrykset siitä (Laine, 2014). Yksittäiselle asialle ja ilmiölle osoitettuja merkityksiä on usein monia, ja yhteiskuntatieteissä diskurssilla tarkoitetaan näiden merkitysten suhteiden systeemiä (Jokinen ym., 2016). Merkityssysteemien kirjosta puhutaan silloin, kun halutaan korostaa sosiaalisen todellisuuden moninaisuutta ja merkitysten keskinäistä kilpailua (Potter & Wetherell 1987).

Kun merkityksellistäminen rakentuu kielenkäytön ja vuorovaikutuksen pohjalta, diskurssit ovat osapuolten keino määritellä myös itseään ja omaa positiotaan. Puhuja-asetat voivat olla sosiaalisesta käytänteestä riippuen rajallisempia tai avoimempia (Jokinen ym., 2016). Esimerkiksi eduskunnan lainsäädäntötyössä kansan-

edustajilla on tiettyjä sisäänrakennettuja ja institutionalisoituja puhuja-asemia, joihin edustajat eivät voi vaikuttaa jatkuvasti. Tällaiset sisäänrakennetut puhuja-asemat määrittävät muun muassa puoluetoustan ja hallitus-oppositio-asetelman mukaan. Toisaalta osapuolet pystyvät myös liikkumaan vaihtoehtoisten merkityssysteemien välillä ja hyödyntämään puheessaan useita diskursseja yhtäaikaaisesti (Jokinen ym., 2016). Eduskunnassa kansanedustajien puhuja-asemat ilmentävät asioiden ja ilmiöiden merkityksellistämistä, ongelmanmäärittelyä ja tavoitteenasettelua (Mikola & Häikiö, 2014).

Diskurssianalyysi ei ole yksittäinen tutkimusmenetelmä vaan pikemminkin viitekehys joukolle menetelmiä, jotka mahdollistavat erilaisten ulottuvuuksien painottamisen aineistojen tarkastelussa (Wetherell 1987). Nämä ulottuvuudet sijoittuvat diskurssianalyttisen tutkimuksen erilaisiin janoihin, joiden ääripäässä ovat esimerkiksi kriittinen ja analyttinen tutkimus sekä merkityksien tutkiminen ja merkitysten tuottamisen tapojen tutkiminen (Jokinen ym., 2016). Koska kaikkiin ulottuvuuksiin ei ole mahdollista syventyä tasapuolisesti yhdessä tutkimuksessa, olen päättänyt keskittyä näistä pariin.

Tutkimukseni voidaan laskea kriittisen diskurssianalyysin koulukuntaan kuuluvaksi, sillä huomioni kohdistuu politiikkaprosessin merkityskamppailuihin ja tarinalinjoihin. Kriittisessä diskurssianalyysissä tutkitaan valtasuhteiden rakentumista sosiaalisissa käytännöissä (Jokinen ym., 2016). Huomio kiinnitetään diskurssien väliin valtasuhteisiin ja hegemonisiin diskursseihin, jotka ovat myös menetelmilleni ominaisia piirteitä. Kriittisessä diskurssianalyysissä tutkitaan diskurssien yhteiskunnallista vaikutusta eli sitä, miten esimerkiksi ideologiat näyttäytyvät diskursseissa, miten erilaiset politiikkatoimet oikeutetaan ja luonnollistetaan ja miten diskurssit uusintavat valtasuhteita (Laine, 2014).

Toinen valintani kohdistuu merkitysten ja niiden tuottamisen tapojen tutkimiseen. Tulen tarkastelemaan näistä kumpaakin, sillä sekä merkityskamppailuja että tarinalinjoja päätellään merkitysten tuottamisen tapojen avulla. Jotta on mahdollista synnyttää kokonaiskuva eduskunnan salikeskustelun merkityskamppailuista ja tarinalinjoista, on analyysiä tehtävä sanavalinnoista lähtien.

Lisäksi analysoin tutkimuksessani eduskunnan salikeskustelua aineistolähtöisesti, eli tarkoituksena on olla mahdollisimman avoin aineistosta löytyville diskursseille. Aineiston tarkastelu on siis tilannesidonnaista, ja sovellan ainoastaan menetelmiäni sen tarkasteluun. Tutkimuksen johtopäätöksissä pohdin kuitenkin tuloksia vasten niiden kulttuurista ja historiallista viitekehystä, mikä mahdollistaa päätelmien muodostamisen tulosten yhteiskunnallisesta vaikutuksesta (Jokinen ym., 2016).

Tässä tutkimuksessa sovellan aineistooni edellä esitetyt ulottuvuudet huomioiden kahta diskurssianalyysimenetelmää, jotka ovat post-strukturaalinen ja argumentatiivinen diskurssianalyysi. Näillä menetelmillä on mahdollista tutkia aineiston

merkityskamppailuja ja tarinalinjoja, jotka ilmentävät vuorovaikutuksessa syntyvien merkitysten muodostumisen avauksia ja sulkeumia. Menetelmät painottavat useiden erilaisten merkitysten välisten kilpailujen sekä toisaalta diskursiivisen hegemonian havainnoimista. Vaikka menetelmät tarjoavat erilaisen katsantokannan aineistoon ja sen analysoimiseen, ne mahdollistavat kokonaisvaltaisen merkitysten muodostumisen analysoinnin ja siten täydentävät toisiaan. (Mikola & Häikiö, 2014.)

Post-strukturaalista ja argumentatiivista diskurssianalyysimenetelmä sovelletaan usein perinteisessä ja tulkitsevassa politiikka-analyysissä. Jommallakummalla tai kummallakin menetelmällä on tutkittu esimerkiksi ympäristövahinkoja (ks. Hajer, 1996) kaupunkisuunnittelua (ks. Scott, 2017) ja luonnonsuojelua (ks. Albrecht, 2018) koskevaa päätöksentekoa. Vaikka erilaiset menetelmät usein risteävät, juuri näitä menetelmiä ei ole sovellettu aiemmin suomalaisessa korkeakoulupoliittisessa tutkimuksessa.

4.3 Post-strukturaalinen diskurssianalyysi

Post-strukturaalinen diskurssianalyysi on Ernesto Laclau ja Chantal Mouffin (2014) kehittämä analyysimetodi. Tämä menetelmä keskittyy diskursiivisten avauksien eli aiheiden politisoitumisen tunnistamiseen. Avaukset ilmenevät merkityskamppailuina, jotka ovat kamppailua asioiden luonteen tulkinnasta ja keskeisistä puhujasemista. Ne ovat avauksia siksi, että ne eroavat jostain vakiintuneesta tavasta ymmärtää asiointia. Avauksissa vastakkainasettelut ja toimijoiden väliset erot ovat oleellisia todellisuuden tulkinnassa. (Mikola & Häikiö, 2014.)

Post-strukturaalisessa analyysissä kieltä tarkastellaan erojen systeeminä. Merkitykset nähdään keinotekoisina rakennelmina, jotka ovat valtasuhteiden aikaansaannosta. Tämän valossa myös esimerkiksi tietoa, tutkimusta ja tekoja voidaan pitää ajan ja valtasuhteiden synnyttiminä keinotekoisina rakennelmina. (Mikola & Häikiö, 2014.) Keinotekoisuuden takia mitkään merkitykset eivät ole tyhjentäviä vaan aina ajasta ja vallankäytöstä riippuvaisia ja siten alati muuttuvia. (Laine, 2014.)

Laclau ja Mouffin (2014) mukaan poliittisten kysymysten merkitykset ovat luonteeltaan diskursiivisia ja muodostuvat seurauksena artikulaatiokäytännöistä. Artikulaatiokäytännöt ovat puhetta, jolla pyritään rakentamaan uusia merkityksiä, purkamaan vanhoja merkityksiä, tai erottamaan merkityksiä toisistaan. Tämä käsitteiden uudelleenmäärittely heijastaa myös valittua puhujasemaa.

Merkityskamppailujen havainnollistamiseen hyödynnetään artikulaatiokäytännöiden lisäksi tyhjän merkitsijän ja solmukohdan käsitteitä. Tyhjä merkitsijä tarkoittaa käsitettä, joka on tulkittavissa useilla, mahdollisesti toisilleen vastakkaisilla tavoilla (Howarth & Stavrakakis, 2000). Tyhjä merkitsijä ovat usein abstrakteja käsitteitä.

teitä, kuten demokratia tai oikeudenmukaisuus. Toisaalta mikä tahansa vakiintuneenkin merkityksen saanut käsite voi muodostua hetkellisesti tyhjäksi merkitsijäksi, mikäli sitä pyritään hahmottamaan erilaisen merkityksen kautta. Poststruktuurallisessa diskurssianalyysissä pidetäänkin oletuksena merkitysten muuntautumiskykyä. Eri tahot pyrkivät vakiinnuttamaan omaa tapaansa ymmärtää tiettyjä tyhjiä merkitsijöitä, minkä vuoksi merkityskamppailuja käydään usein niiden yhteydessä. (Mikola & Häikiö, 2014.)

Monet merkityskamppailut ovat luonteeltaan interdiskursiivisia, eli kilpailevat diskurssit saavat merkityksensä toisista diskursseista (Laine, 2014). Kun erilaiset diskurssin osat ovat yhteen limittyneitä, syntyy solmukohtia eli diskurssien tiivistymiä. Solmukohdat muodostuvat vastakkaisten diskurssien, usein tyhjiä merkitsijöiden, yhteyteen. Niiden yhteydessä osapuolet tavoittelevat oman merkityksen ja vakiinnuttamista hallitsevaksi tavaksi ymmärtää käsillä oleva ilmiö. Merkitysten kiinnittämisellä pyritään myös vahvistamaan omaa puhuja-asemaa. (Howarth & Stavrakakis, 2000.)

4.4 Argumentatiivinen diskurssianalyysi

Argumentatiivinen diskurssianalyysi on Maarten. A. Hajerin (1996) kehittämä analyysimetodi. Argumentatiivinen näkökulma keskittyy diskursiivisten sulkeumien eli aiheiden epäpolitisoitumisen tunnistamiseen. Merkityskamppailujen sijasta huomio kiinnittyy osapuolten välisiin yhteisiin hegemonisiin tulkintoihin, jotka ovat luonteeltaan uskottavia ja rationaalisia. Voidaan ajatella, että kaiken vuorovaikutuksen mahdollistajana on jonkinlainen jaettu käsitys käsiteltävästä aiheesta. Tämä pätee myös poliittiseen keskusteluun tilanteissa, joissa osapuolet vaikuttavat olevan hyvin erimielisiä. (Mikola & Häikiö, 2014.)

Argumentatiivisessa diskurssianalyysissä pyritään tunnistamaan tarinalinjoja. Tarinalinjat ovat jaettuja käsityksiä ja hegemonisia tulkintoja, joiden ehdoilla poliittikkaprosessissa mukana olevat tahot voivat käydä ja edistää yhteistä keskustelua. Tarinalinjat tarjoavat vuorovaikutusta mahdollistavia yhteisiä viitepisteitä. Kun osapuolten puheenvuorot rakentuvat suhteessa toisiinsa, tuo suhde toimii keskustelua ohjaavana viitepisteenä. Jos tällaista suhdetta ei olisi, keskustelu päättyisi hyvin nopeasti. Vaikka siis osapuolet edistäisivätkin oman merkityksensä ja puhuja-aseman vakiinnuttamista merkityskamppailun tavoin, heillä on jokin keskustelua koossa pitävä yhteisymmärrys käsiteltävästä aiheesta ja ilmiöstä. Tällöin osapuolet hyväksyvät toistensa puhuja-asetat ja muodostamat merkitykset ja rakentavat yhdessä todellisuutta. (Mikola & Häikiö, 2014.)

Tarinalinjat ja niitä kuvastavat viitepisteet syntyvät usein ongelmanmäärittelyn, tavoitteenasettamisen ja toisinaan myös ratkaisuehdotusten yhteyteen. (Mikola & Häikiö, 2014.) Tarinalinjat ovat seurausta monimutkaisiksi koettujen diskurssien yksinkertaistamisesta tai vertaamisesta (Hajer, 1996). Hegemonisen tulkinnan muodostuminen tarkoittaa sitä, että vaihtoehtoiset tavat määritellä ongelma ja sen ratkaisu muodostuvat vuorovaikutustilanteessa merkityksettömiksi. Näin ollen keskustelu rajautuu tiettyihin osapuolia yhdistäviin merkityksiin. Tämä osoittaa tarinalinjan sulkeuman voiman. Ne epäpolitisovat käytävää keskustelua rajaamalla sitä, mistä ja miten keskustelua tulee käydä. (Mikola & Häikiö, 2014.)

4.6 Tutkimusetiikka

Tutkimuseettisesti aineistoni hankintaan ei liity haasteita. Perustuslain (50 §) mukaan eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjat ja kansanedustajien keskustelut eduskunnassa ovat julkisia. Tämän vuoksi voin käyttää keskusteluja tutkimuksen aineistona ilman edustajien erikseen antamaa suostumusta. Vuorostaan tietosuojalain (4 §) mukaan poliitikkojen henkilötietoja voidaan käyttää silloin, kun tutkimus keskittyy henkilön tehtävään julkisyhteisössä. Koska aineistossani kansanedustajat suorittavat kansanedustajille kuuluvaa tehtävää eduskunnassa, voin sisällyttää siteerauksiin edustajien nimen ja puoluetustan.

Vallankäyttäjinä poliitikot joutuvat altistumaan heidän puheensa kriittiselle tarkastelulle. Tämä johtuu siitä, että valtaa käyttävien julkisuuden henkilöiden oikeus yksityisyyteen ei ole yhtä laaja kuin yksityishenkilöillä. Perustuslaki turvaa vallankäyttäjien toimintaa koskevaa kriittistä arviointia osana tieteellistä vapautta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Tutkijan tulee kuitenkin tutkimuksessaan kunnioittaa kansanedustajien ihmisarvoa ja oikeuksia.

Tutkimuseettisesti huomionarvoista on suhteeni tutkittavaan aiheeseen. Oman tutkimusaiheeni valintaa on inspiroinut työskentelyni Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnassa, joka on paikallinen yliopisto-opiskelijoiden edunvalvoja. Opiskelijaliike Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta mukanaan on suhtautunut kielteisesti lukuvuosimaksujen perimiseen. Kattojärjestö Suomen ylioppilaskuntien liitto on linjannut tavoitteekseen, että lukuvuosimaksuista luovuttaisiin mahdollisimman pian. (Suomen ylioppilaskuntien liitto, 2021).

Työssäni Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan kansainvälisten asioiden asiantuntijana olen päässyt tarkastelemaan erityisen läheltä korkeakoulutuksen maksullisuuspuhetta ja toisaalta lukuvuosimaksujen vaikutuksia kansainvälisiin opiskelijoihin.

Välttääkseni sidonnaisuuksieni vaikutuksen tutkimukseen pyrin pysymään aina johdannosta yhteenvedon mahdollisimman objektiivisena. Objektiivisuudella tarkoitetaan ei-tieteellisten arvojen ja intressien vaikutusten minimointia tutkimuksessa. Tällaisia ei-tieteellisiä arvoja ja intressejä ovat esimerkiksi tutkijan henkilökohtaiset mielipiteet tai uskonnolliset, poliittiset ja taloudelliset intressit. (Tiihonen, 2023.) Kognitiivista vinoumaa välttääkseni ja objektiivisuutta tavoitellakseni pyrin käyttämään runsaasti ja monipuolisesti lähteitä.

Samaan aikaan on kuitenkin todettava, ettei laadullisessa tutkimuksessa ole mahdollista saavuttaa absoluuttista positivismia, eli tiedon ja totuuden esittämistä objektiivisena tutkijasta riippumattomana (Kuokkanen, 2014). Sosiaalinen konstruktionismi lähtee siitä, että käsitykset ja merkitykset ovat vuorovaikutuksessa ja kielenkäytössä syntyviä, on tutkijankin mahdotonta välttää kielenkäyttöä näiden käsitysten ja merkitysten havainnoimisessa. Kriittisessä diskurssianalyysissä tutkija näyttäytyykin usein aktiivisena yhteiskunnallisena ja poliittisena toimijana (Wetherell, 2001).

4.7 Aineiston analyysi

Aineiston soveltamiseen hyödynnettävät post-strukturaalinen ja argumentatiivinen diskurssianalyysi ovat perinteisiä tulkitsevan politiikka-analyysin menetelmiä. Niillä voidaan kuvata eri aiheiden politisoitumista ja epäpolitisoitumista sekä puhujasemia ei ainoastaan institutionaalisten lainsäädäntöprosessien sisällä vaan myös niiden ulkopuolella. Menetelmillä voidaan tutkia esimerkiksi kansalaisilta tulleiden mielipiteiden ja ennakoimattomien kriisien – kuten sotien tai pandemioiden – vaikutuksia lainsäädäntöprosessiin.

Se että kyseisiä menetelmiä sovelletaan ainoastaan yksittäisen politiikkaprosessin tutkimiseen institutionaalisen lainsäädäntötyön kontekstissa, ei kuitenkaan tuota ongelmia tutkimusasetelmani ansiosta. Vaikka eduskunnan käsittely osoittaa jo itsessään lukuvuosimaksujen poliittisuuden aihealueena, ei se tarkoita, etteikö eduskunnan salikeskustelusta olisi löydettävissä jakavia merkityskamppailuja sekä yhteisiä tarinalinjoja. Samat politisoitumisen ja epäpolitisoitumisen syklit toistuvat siis myös institutionaalisen lainsäädäntöprosessin sisällä.

Post-strukturaalinen ja argumentatiivinen diskurssianalyysi rajaavat aineiston tarkastelua merkityskamppailuihin ja tarinalinjoihin. Aineiston rajaaminen tutkimuskysymyksillä tarkoittaa, ettei etsinnässä ole kaikki aineistosta mahdollisesti löytyvät diskurssit tai niiden osat. Kahden eri diskurssianalyysimenetelmän soveltaminen aineistoon tarkoittaa kuitenkin sitä, että aineisto pitää käydä tavallistakin useammin ja huolellisemmin läpi, ennen kuin tuloksien muodostaminen on mahdollista.

Merkityskamppailujen havaitsemisessa auttaa tyhjiä merkitsijöiden tunnistaminen solmukohdissa, joissa abstrakteihin käsitteisiin syntyy useampia keskenään kilpailevia diskursseja. Vuorostaan tarinalinjojen havaitsemisessa avuksi on keskustelun yhteisten viitepisteiden ja hegemonisten diskurssien tunnistaminen.

Aineiston analyysin olen jakanut useampaan iteraatioon. Ensimmäinen iteraatio oli luonteeltaan vielä tekninen. Yhdistin kaikki pidetyt puheenvuorot yhteen tiedostoon ja yliviivasin maininnat ja osuudet tilauskoulutuksesta, koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmasta ja oikaisumenettelystä. Osuuksien poistaminen puheenvuoroista osoittautui vaivattomaksi prosessiksi, sillä eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjoissa suurin osa puheenvuoroista on jaoteltu kappaleisiin puheaiheen vaihtumisen mukaan.

Toisessa iteraatiossa etsin ja merkitsin ylös tyhjiä merkitsijöitä, jotka toistuivat säännöllisesti aineistossa ilman eksplisiittistä määrittelyä. Lähtökohtana pidin, että tiettyjen käsitteiden säännönmukainen toistuvuus ilmensi kansanedustajien kokemusta niiden tärkeydestä. Tällä logiikalla keskustelusta oli tunnistettavissa tyhjiä merkitsijöitä yhteensä 11, jotka olivat korkeimmasta esiintyvyydestä lähtien kansainvälisyys, laatu, hyöty, houkuttelevuus, kilpailukyky, vetovoima, vastuu, kannattavuus, taloudellisuus, maine ja menestys.

Kolmannessa iteraatiossa yhdistin kyseisiä tyhjiä merkitsijöitä sen perusteella, mihin niistä muodostui solmukohtia eli diskursseja ja vastadiskursseja. Artikulaatiokäytänteitä tarkastelemalla pystyin tunnistamaan merkitysten muodostumista ja poikkeavia puhuja-asemia erontekona, mikä on ehtona avauman syntymiselle. Solmukohtia ja artikulaatiokäytänteitä tutkimalla huomasin, ettei jokaiselle tyhjälle merkitsijälle syntynyt selkeää vastadiskurssia potentiaalisesta monitulkintaisuudesta huolimatta, minkä vuoksi ne joko karsiutuivat pois tai yhdistyivät muiden tyhjiä merkitsijöiden kanssa samankaltaisuuden perusteella. Esimerkiksi vetovoima, houkuttelevuus, maine ja kilpailukyky saivat sen verran paljon toisiinsa rinnastettavia merkityksiä, että pystyin muodostamaan niistä eräänlaisen käsiteryyppään. Näin menetellen hahmotin merkityskamppailuja yhteensä kaksi, jotka nimesin tyhjiä merkitsijöiden mukaan merkityskamppailuiksi vetovoimasta ja kannattavuudesta.

Neljännessä iteraatiossa siirsin syrjään aiemmin tekemäni muistiinpanot aineiston tyhjiä merkitsijöistä, solmukohdista ja merkityskamppailuista, ja etsin tarinalinjoja ikään kuin aloittaen aineiston tutkimisen alusta. Tällöin tarkasteluni kohdistui salikeskustelun yhteisiin viitepisteisiin, jotka rajasivat keskustelua tiettyihin aihepiireihin ja muodostuivat yhteisiksi hegemonisiksi diskursseiksi yhteisymmärryksen tuloksena. Tulin pian havainneeksi, miten tarinalinjat koostuivat osin samoista käsitteistä kuin merkityskamppailutkin, joskin merkityskamppailuihin nähden nämä käsitteet saivat erilaisen, salikeskustelua yhdistävän merkityksen. Tällaisia

keskustelun viitepisteitä oli tunnistettavissa yhteensä viisi, ja ne olivat koulutus, kansainvälisyys, hyöty, integraatio ja osaajatarve.

Viidennessä ja viimeisessä iteraatiossa hyödynsin jälleen artikulaatiokäytäntäitä tunnistaakseni puhuja-asemia sekä hegemonisia diskursseja. Tämän pohjalta yhdistin ja nimesin kansainvälisyyden, hyödyn, integraation ja osaajatarpeen tarinalinjaksi pitovoimasta. Koulutus käsitteellistettiin aineistossa hyvin selkeästi suomalaisten oikeutena maksuttomaan korkeakoulutukseen, minkä vuoksi se sai samannimisen tarinalinjan.

Tulosten raportoinnissa olen lihavoinut osia viittaamistani sitaateista, millä pyrin todistamaan salikeskustelun merkityksellistämisen tapoja ja puhuja-asemia. Lihavoinnin eivät ole siis kansanedustajien itsensä tekemiä painotuksia. Koska kiinnittän analyysissä huomioni yksittäisiin sanavalintoihin, viittaan aineistoon ensi sijassa sitaattien avulla referoimisen sijasta.

On syytä huomata, etteivät aineistosta tehdyt analyysit ole yksiselitteisiä totuuksia. Vaikka tieto ja ymmärrys ovat vuorovaikutuksessa syntyviä tapoja jäsentää maailmaa, objektiivista totuutta asioiden luonteesta ei voida saavuttaa, eikä tällaista totuutta ole olemassakaan. Vaikka aineistoni on siinä mielessä luonnollinen, etten ole osapuolena kansanedustajien keskustelussa, analyysin tulokset ovat silti tutkijan tulkintaa vuoropuhelusta aineiston kanssa (Jokinen ym., 2016). On siis hyvin mahdollista, että samoilla tutkimuskysymyksillä, aineistolla ja menetelmillä toinen tutkija saisi ainakin osittain erilaiset tulokset.

5 LUKUVUOSIMAKSUIEN MERKITYKSEN MUODOSTUMINEN MÄÄRITTELYKAMPPAILUISSA

Tässä luvussa kerron eduskunnan salikeskustelun merkityskamppailuista, jotka politisoivat lukuvuosimaksuja aihealueena ja toimivat keskustelun avaumina, sekä niiden yhteydessä rakennettavista puhuja-asemista.

Salikeskustelu pääministeri Sipilän hallituksen esityksestä lukuvuosimaksujen perimiseksi pitää sisällään kaksi keskeistä merkityskamppailua, jotka ovat merkityskamppailut vetovoimasta ja kannattavuudesta. Vetovoiman ja kannattavuuden saamiin merkityksiin kiteytyvät erilaiset tavat puhua lukuvuosimaksujen vaikutuksista korkeakoulujen kansainvälistymiseen ja talouteen. Vetovoiman ja kannattavuuden merkityskamppailuja ja puhuja-asemia havainnoin tyhjiin merkittävien, artikulaatiokäytänteiden, rinnastusten ja solmukohtien avulla. Lihavoinnit sitaateissa ovat apuvälineitä näiden tunnistamiseen, eivätkä kuvasta kansanedustajien itsensä tekemiä painotuksia.

5.1 Vetovoiman merkityskamppailu

Eduskunnan salikeskustelussa kansanedustajia puhututtaa korkeakoulujen kansainvälinen vetovoima eli kyky houkuttaa kansainvälisiä opiskelijoita valitsemaan suomalainen korkeakoulu omaksi opinahjokseen. Vetovoiman ymmärretään vaikuttavan suoraan korkeakoulujen kansainvälistymiseen, jota pidetään tavoittelemisen arvoisena. Lisäksi suomalaista korkeakoulutusta pidetään laadukkaana. Yhteisymmärrys päättyy kuitenkin tähän. Kansanedustajat määrittelevät lukuvuosimaksujen vaikutuksen korkeakoulujen kansainväliseen vetovoimaan vastakkaisin tavoin, minkä vuoksi sali jakautuu lukuvuosimaksuja puolustaviin ja arvosteleviin.

Salikeskustelussa merkityskamppailua käydään vetovoiman merkityksestä. Vetovoima on keskeinen tyhjä merkittäjä, joskin kansanedustajat käyttävät myös sellaisia käsitteitä kuin houkuttelevuus, valtti, maine ja kilpailukyky rinnasteisina vetovoimalle. Salikeskustelussa vetovoima liitetään joko koulutuksen hinta-laatusuhteeseen tai mahdollisuuksien tasa-arvoon. Näitä vasten lukuvuosimaksut näyttävät korkeakoulujen kansainvälistymiselle joko puoleensavetävänä tai luotaantyöntävänä tekijänä.

Salikeskustelussa lukuvuosimaksuja perustellaan korkeakoulujen kilpailutilanteessa tapahtuneella muutoksella. Lukuvuosimaksujen ilmaistaan viestivän koulutuksen hyvästä laadusta ja siitä, että suomalaisen korkeakouluun kannattaa hakeutua. Puheenvuoroissa lähtökohtaisena oletuksena on, että jos maksuilla voidaan merkitä laatua, niin laadulla voidaan kilpailla. Näin laatu on yksi hinta-laatusuhteen diskurssin osa. Maksullisella koulutuksella sanoitetaan olevan puoleensavetävä ja kansainvälistymistä edistävä vaikutus. Esimerkin tästä tarjoaa seuraava sitaatti:

Sitten vielä tuosta, että nythän me kilpailemme laadulla. Sehän tässä on muutos, että jos aikaisemmin kilpailuvaltina on ollut se, että on ilmaista, niin nyt sitten ainakin pieni maksu peritään tuosta koulutuksesta. (Tuomo Puumala, kesk. PTK 79/2015.)

Kansanedustajan artikulointi kuvastaa muuttunutta suhdetta vetovoimaan. Sanavallinnat laadulla kilpailemisesta, muutoksesta ja aikaisemmasta kilpailuvaltista osoittavat avauman syntymisen, kun aikaisempi maksuttoman koulutuksen hegemoninen diskurssi pyritään syrjäyttämään vetovoimasta ja vetovoima kytketään hinta-laatusuhteen merkitykseen. Tällä tavoin korkeakoulutuksen kaupallistamista lähestytään korkeakoulutuksen kansainvälistymistä edistäväksi. Puheenvuoroissa maksutonta koulutusta merkityksellistetään viestinä heikosta laadusta, joka ei myy. Suomen kuvaillaan olevan kehityksestä valtavirtaan nähden myöhässä esimerkiksi seuraavan sitaatin tavoin:

Me olemme viimeisimpiä maita, joilla ei ole maksuja näiden opiskelijoitten suhteen, ja niin kuin me tiedämme, tähän on ulkomailla hyvinkin merkittävä tekijä, se, että myös hinta kertoo tietynlaisesta laadusta. Emme kai me halua ilmaisuudella, halvalla hinnalla kilpailla? Niin kuin puhutaan työmarkkinoista, emme kai me hinnalla kilpaile vaan laadulla. (Marisanna Jarva, kesk. PTK 81/2015.)

Koulutuksen rinnastaminen työmarkkinoihin samassa yhteydessä, kun artikuloidaan viimeisimmistä maista ja halvalla hinnalla kilpailusta, havainnollistaa myös syntyneitä avaumia. Se osoittaa, että korkeakoulujen kilpailussa kansainvälisistä opiskelijoista tulisi soveltaa työmarkkinoilla ja maailmalla toimiviksi koettuja tapoja. Näin ei ole kuitenkaan toimittu. Artikulaatio emme kai kyseenalaistaa sen tavan, jossa ilmai-

nen koulutus on hahmotettu vetovoimana. Sitaatti havainnollistaa myös puheenvuoroissa toistuvaa hinnan ja laadun kytkemistä toisiinsa.

Osassa lukuvuosimaksuja perustelevista puheenvuoroista ei kiistetä sitä, etteivät maksut voisi hetkellisesti vähentää korkeakoulujen kansainvälistä vetovoimaa. Toisissa maksuja perustelevissa puheenvuoroissa sitä pidetään jopa vääjäämättömänä. Maksuttoman koulutuksen merkitystä vetovoimalle ei siis täysin tyrmätä, vaikka sen merkitys halutaankin syrjäyttää. Toisaalta puheenvuoroissa lukuvuosimaksujen ei uskota heikentävän kansainvälistymistä pysyvästi, vaan maksuja perustelevat vetoavat sen puolesta, kuinka kiinnostus ”uusien tuotteita” kohtaan tulee väistämättä viiveellä. Kansainväliseen vetovoimaan todetaan voitavan vaikuttaa koulutuksen oikeasuhtaisella hinnoittelulla eli hinta-laatusuhteen tasapainottamisella kysynnän kanssa seuraavan sitaatin tavoin:

*On totta, että välittömästi tämän päätöksen jälkeen näissä maissa **ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä aleni** merkittävästi. Tämä on **varmasti** edessä myös meillä, kun tämä esitys menee läpi. Sitä voidaan kuitenkin olennaisesti **vähentää hinnoittelemalla myytävät tutkinnot oikealla hinnalla**. - - **Myytävää** meillä kyllä riittää, ja nopea talouskasvu erityisesti Aasiassa pitää huolen siitä, että **ostajakin** löytyy, kunhan **hintaa ja laatu ovat tasapainossa**. Tuskin kukaan edes oppositiosta uskaltaa väittää, että **pelkkä ilmaisuus** on suomalaisen korkeakoulutuksen **ainoa vetovoimatekijä**. (Sinuhe Wallinheimo, kok. PTK 61/2015.)*

Rinnastukset työmarkkinoihin ja puheet esimerkiksi kilpailukyvyistä, myynnistä, ostajista ja asiakkaista osoittavat vahvan markkinalogiikan soveltamisen koulutuksen kansainvälistämiseen ja kysymykseen vetovoimasta. Vetovoiman merkityksellistämässä hinta-laatusuhteen luotetaan ja vedotaan vahvasti markkinavoimiin. Lukuvuosimaksuja perustelevat asemoivatkin itsensä koulutuksen uudistajiksi ja lakiesitysten puoltajiksi, kuten seuraava sitaatti osoittaa:

***Uudistuksen** myötä korkeakoulujen on kiinnitettävä uudella tavalla huomiota **koulutuksen laatukysymyksiin**, kohderyhmiin ja alueisiin, kilpaileviin ohjelmiin, markkinointiin, apurahajärjestelmiin, kieliopetukseen ja maksullisen ohjelman hallinnointiin. Tarjonnan on vastedes vastattava **maksavien asiakkaiden odotuksiin** – siis vastaamme tähän kysymykseen pitkälti **laatutekijöillä**, että jatkossa voitaisiin **kilpailla myös laadulla**. Valiokunta pitää selvänä, että **lukuvuosimaksujen käyttöönotto korostaa koulutuksen laadun merkitystä korkeakoulujen vetovoimatekijänä**. (Tuomo Puumala, kesk. PTK 79/2015.)*

Lukuvuosimaksuja arvostelevissa puheenvuoroissa vetovoima ei merkitse ainoastaan maksutonta koulutusta itsessään vaan sen mahdollistamaa mahdollisuuksien tasa-arvoa. Sen sijaan että korkeakoulutusta lähestyttäisiin markkinoiden ja kilpailun näkökulmasta, puheenvuoroissa keskitytään yksilön mahdollisuuksiin ja etuun sekä

opiskelijoiden keskinäiseen yhdenvertaisuuteen. Lukuvuosimaksujen todetaan uhkaavan näihin perustuvaa vetovoimaa, mikä havainnollistuu seuraavassa sitaatissa:

Lukukausimaksut tulevat myös eriarvoistamaan opiskelijoita keskenään ja käytännössä toimimaan esteenä monelle kansainväliselle opiskelijalle tulla Suomeen. Suomen kansainvälinen valtti on ollut laadukas ja tasa-arvoinen maksuton koulutusjärjestelmä. Lukukausimaksut tulevat nostamaan kynnystä hakeutua tänne opiskelemaan. (Li Andersson, vas. PTK 61/2015.)

Lukuvuosimaksuja arvostelevissa puheenvuoroissa huomioidaan myös maksuja puolustavien synnyttämä avauma. Puheenvuoroissa kuitenkin kyseenalaistetaan maksujen puoleensavetävä vaikutus korkeakoulujen kansainvälistymiselle. Seuraavan sitaatin sisältämät artikuloinnit *luovumme* ja *erittäin merkittävästä periaatteellisesta* osoittaa käsillä olevan lakiesityksen ja lukuvuosimaksujen murtavan aikaisemmin hegemonisen katsantokannan maksuttomasta koulutuksesta vetovoimana:

Tämä esitys tarkoittaa, että me luovumme maksuttoman koulutuksen periaatteesta tässä maassa. Kyse on erittäin merkittävästä periaatteellisesta koulutuspoliittisesta kysymyksestä. (...) Tätä on perusteltu muun muassa sillä, että halutaan lisätä kansainvälisyyttä. Kuitenkin kokemukset juurikin Ruotsista ja Tanskasta, joissa lukukausimaksuja on otettu EU- ja Eta-maiden ulkopuolisille opiskelijoille käyttöön, ovat osoittaneet, että kv-opiskelijoiden määrä on romahtanut näiden käyttöönoton jälkeen. (Li Andersson vas, PTK 61/2015.)

Lukuvuosimaksujen puoleensavetävän vaikutuksen haastamisesta ja luotaantyöntävän vaikutuksen korostamisesta seuraa se, että vetovoimasta ja sen rinnakkaiskäsitteistä, kuten houkuttelevuudesta ja kilpailukyvyystä, muodostuu salikeskustelun solmukohta. Tämä johtuu siitä, että lukuvuosimaksujen vetovoima voidaan määrittellä vastakkaisin tavoin. Hinta-laatusuhde ja mahdollisuuksien tasa-arvo ovat vastakkaisia diskurssin osia hegemonisen diskurssin puuttuessa.

Arvostelevissa puheenvuoroissa argumentoidaan, kuinka maksut ovat luotaantyöntäviä kansainvälisille opiskelijoille ja siten heikentävät Suomen kansainvälistä *valttia*. Lähtökohtaisesti maksujen arvioidaan heikentävän kansainvälistymistä, kun inhimillisen pääoman eli osaamisen lisäksi korkeakouluun hakeutumisessa vaikuttaa taloudellinen pääoma. Lukuvuosimaksujen taloudellista selektiivisyyttä pidetään ennen kaikkea esteenä vähävaraisille hakeutua suomalaiseen korkeakoulutukseen. Tästä esimerkkinä on globaalia vastuutakin korostava sitaatti:

Kyllä meidän pitää rehellisesti täällä myöntää, että lukukausimaksut tarkoittavat sitä, että juuri niistä köyhimmistä olosuhteista, köyhimmistä perheistä, köyhimmille nuorille ei valitettavasti ikinä tällaista mahdollisuutta edes tule, että pääsisivät osaksi näin

huipputason koulutusjärjestelmää. Ja kaikki tämä vain ja ainoastaan 1500 euron hintalapun takia. Miittikää sitä. (Nasima Razmyar, sd. PTK 61/2015.)

Globaalin vastuun näkökulmassa korostetaan sitä, kuinka jokaisella tulisi olla kansalaisuudesta ja sosioekonomisesta taustasta riippumatta oikeus korkeakoulutukseen. Puheenvuoroissa ollaan huolestuneita myös siitä, kuinka taloudellinen selektiivisyys voi myös karkottaa osaavimmat opiskelijat pois. Yksilön oikeuksia laajemmin maksutonta koulutusta pidetään parhaana tapana edistää korkeakoulutuksen kansainvälistymistä, kuten käy ilmi seuraavasta sitaatista:

Korkeakoulujen maksuttomuus on ollut tähän mennessä yksi tärkeimpiä asioita, joilla Suomi on houkuttellut kansainvälisiä opiskelijoita. Olisi meidän etumme saada muilta mailta terävintä kärkeä suomalaisiin yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin (Ozan Yanar, vihr. PTK 61/2015.)

Edellisen sitaatin sisältämä artikulaatio *maksuttomuus on ollut tähän mennessä* kuvastaa sitä, kuinka vetovoiman merkityksellistämässä mahdollisuuksien tasa-arvona ja yhdenvertaisuutena nojataan maksuttoman koulutuksen perinteeseen. Vasten artikulaatiokäytännettä perinteestä luopumisesta ja taloudellisesta selektiivisyydestä puhujat asemoivat itsensä mahdollisuuksien tasa-arvon puolestapuhujiksi ja lakiesityksen vastustajiksi.

5.2 Kannattavuuden merkityskamppailu

Salikeskustelun toinen keskeinen merkityskamppailu käydään lukuvuosimaksujen taloudellisesta kannattavuudesta. Lukuvuosimaksuilla ymmärretään olevan taloudellisia vaikutuksia korkeakouluille ja valtiolle. Kansanedustajat kuitenkin kiistelevät siitä, mitkä ovat nämä vaikutukset. Merkityskamppailussa kannattavuus on tyhjä merkitys, joka liitetään joko omavastuuseen ja voittoihin tai sääntelyn purkamiseen ja lisäkulujen puuttumiseen. Näitä vasten lukuvuosimaksut merkityksellistetään joko lisätuottoina tai lisäkuluina korkeakouluille. Vastakkaiset merkitykset synnyttävät solmukohdan, jonka keskiössä on juuri lukuvuosimaksujen taloudellinen kannattavuus korkeakouluille. Puheenvuoroissa rinnakkaisia käsitteitä kannattavuudelle ovat tuottavuus ja taloudellisuus, jotka ovat kamppailun kohteina samaan tapaan kuin kannattavuus.

Salikeskustelun lukuvuosimaksuja puolustavissa puheenvuoroissa kannattavuus merkityksellistetään omavastuuna. Merkityskamppailun ensimmäinen avauma syntyy siitä, kun puheenvuoroissa edellytetään muiden kuin EU- ja Eta-maiden kansalaisten ja sveitsiläisten osallistuvan koulutuksensa järjestämisen kustannuksiin

suomalaisen veronmaksajan sijasta tai ohella. Tahtotilana on tuoda opiskelijarahoitus mukaan korkeakoulurahoitukseen, jotta julkisen sektorin rahoituspaine helpotuisi ja kansainväliset opiskelijat osallistuisivat korkeakoulurahoituksen taakanjakkoon. Tämä avauma tuodaan esille esimerkiksi seuraavassa sitaatissa:

Selvää on, että se tie, jolla me olemme antaneet ilmaiseksi suomalaista laadukasta koulutusta, on tiensä päässä. Selvää on, että suomalaisen veronmaksajan tehtävä ei ole maksaa venäläisen tai intialaisen opintoja. Tavoitteena tulee olla, että koulutusvientituotteiden myynti tehdään taloudellisesti kannattavaksi. Tappiolla ei nimittäin kannata myydä. (Sanna Lauslahti, kok. PTK 61/2015.)

Artikulaatiot tiensä päässä ja suomalaisen veronmaksajan tehtävä ei ole maksaa havainnollistaa avaumaa, sillä korkeakoulutus on salikeskustelun hetkellä järjestetty kaikille maksuttomana juuri veronmaksajilta saatavilla verotuloilla. Puheenvuoroissa lukuvuosimaksuja perustellaan ratkaisuna valtiontalouden velkaantumiselle. Julkisesti rahoitettua korkeakoulutusta pidetään taas valtiontalouden tasapainoa horjuttavana. Tasapainoa valtiontalouteen haetaan ulkomaalaisten opiskelijoiden eriyttämisestä oikeudesta maksuttomaan koulutukseen. Puheenvuoroissa maksuja perustelevat asemoivatkin olevansa veronmaksajan etua ajamassa, mikä havainnollistuu julkisen rahoituksen kyseenalaistamisena ja syntyneen avauman vahvistamisena seuraavalla tavalla:

Kun tänne tulee Eta-alueen ulkopuolelta opiskelijoita, niin miksi meidän pitäisi velkarahalla kokonaan rahoittaa heidän opiskelunsa? Miksei todellakin voisi olla tällainen omavastuu – ja pitääkin olla tällainen omavastuu – myöskin tässä mukana? (Olavi Ala-Nissilä, kesk. PTK 61/2015.)

Lukuvuosimaksuja perustelevissa puheenvuoroissa koulutus rinnastetaan vientituotteeseen. Puheenvuoroissa ei kuitenkaan viitata suomalaisen korkeakoulutuksen järjestämiseen ulkomailla, vaan siihen, että koulutus tullaan ”hakemaan” Suomesta. Toisin sanoin, Suomessa tutkintokoulutuksen saaneiden kansainvälisen opiskelijoiden oletetaan vievän saamansa osaamisen toisaalle. Vaikka salikeskustelussa ei mainita aivovuodon käsitettä, sen perusajatus tulee ilmi lukuvuosimaksuja perustelevissa puheenvuoroissa. Aivovuotoa yhdistettynä julkiseen rahoitukseen pidetään kannattamattomana. Lukuvuosimaksuja perustellaan sillä, että vaikka kansainvälinen opiskelija ei kotoutuisi ja työllistyisi Suomeen valmistuttuaan, hän on kuitenkin osallistunut korkeakoulutuksen kustannuksiin. Seuraava sitaatti havainnollistaa ajattelua aivovuodosta:

Itse tuen hallituksen esitystä sen takia, että se parantaa olennaisesti Suomen asemaa voimakkaasti kasvavilla koulutusvientimarkkinoilla. Se on jo nyt satojen miljoonien bisnes, mutta

muun muassa nyt muutettavana olevan säädöksen takia Suomi on ollut jo pidemmän aikaa paitsiossa näiden mahdollisuuksien hyödyntämisessä. Sen sijaan me olemme kouluttaneet omalla kustannuksellamme tiedon- ja osaamisennälkäisiä nuoria Aasiasta ja entisen Neuvostoliiton alueelta pääosin anglosaksisia maita rakentamaan. (Sinuhe Wallinheimo, kok. PTK 61/2015.)

Artikulaatioilla satojen miljoonien bisneksistä ja paitsiosta korostetaan, kuinka lukuvuosimaksut voivat tuoda korkeakouluille sellaista voittoa, jota Suomessa ei ole aikaisemmin nähty. Lukuvuosimaksujen kannattavuutta ei käsitteellistetä siis ainoastaan opiskelijoiden omavastuuna ja korkeakouluille opiskelusta muodostuvien kustannusten kattamisena vaan myös lisätuottoina ja -voitoina. Näin lukuvuosimaksuja perustelevat asemoivat itsensä myös voittojen tavoittelijoiksi. Voittojen saaminen onnistuu hinnoittelemalla tutkintokoulutus sen järjestämisen kustannuksia kalliimaksi.

Samoin kuin vetovoiman merkityskamppailussa lukuvuosimaksuja puolustavien mukaan maksujen kannattavuutta rakennetaan pitkällä aikavälillä. Näin he pitivät todennäköisenä, etteivät lukuvuosimaksut ole alkuun kannattavia. Tässäkin merkityskamppailussa sovelletaan siis markkinalogiikkaa ja tarkastellaan pitkän aikavälin tuottomahdollisuuksia lyhyen aikavälin tuottomahdollisuuksien sijasta. Koulutuksen kaupallistumisessa lukuvuosimaksuja puoltavat ovat valmiita ottamaan riskin seuraavan sitaatin tavoin:

(...) tämä määritellään nyt kohtuullisen alhaiselle tasolle, minimi tähän 1 500 euroon, mutta jos jollain on koulutusta, jonka se saa kaupaksi 5 000:lla tai 10 000:lla, niin se voidaan heti tehdä. Ja ajatuksena tietysti on, että vähitellen tämä koulutus tullaan myymään sillä hinnalla, mitä se oikeasti maksaa, ehkä jopa voitolla, mutta on itsestään selvää, että mistä tahansa palvelusta, joka on annettu alun perin ilmaiseksi, ei hetkessä tehdä myyntituotetta täyteen hintaan. (Arto Satonen, kok. PTK 79/2015.)

Merkityskamppailua havainnollistaa se, miten lukuvuosimaksuja arvostelevissa puheenvuoroissa ei jaeta aikaisempia näkemyksiä lukuvuosimaksujen kannattavuudesta korkeakouluille. Lukuvuosimaksuja arvostelevissa puheenvuoroissa kannattavuus merkityksellistetään maksuttomana koulutuksena ja vapautena sääntelystä. Lukuvuosimaksut nähdään korkeakoulujen menopuolta kasvattavaksi niiden hallinnollisen taakan vuoksi. Lukuvuosimaksujen järjestämisen todetaan vaativan lisäresurseja, joita lukuvuosimaksuista saatavat tuototkaan eivät välttämättä kata. Byrokratiasta esimerkkinä pidetään lukuvuosimaksujen yhteydessä perustettavia apurahajärjestelmiä:

Hallitus leikkaa korkeakouluilta rankalla kädellä mutta kannustaa niitä lisäämään tulojaan kansainvälisiltä opiskelijoilta perittävillä lukukausimaksuilla. On selvää, että varsinkin alku-

vaiheessa korkeakoulut joutuivat panostamaan voimakkaasti maksullisten ohjelmien markkinointiin, opiskelijoiden rekrytointiin ja esimerkiksi stipendijärjestelmien pyörittämiseen vaadittavaan hallintoon. On hyvin todennäköistä, että lopulta viivan alle jääkin pitkä miinus, kun ottaa vielä huomioon ne isot korkeakoulusäästöt, joita ollaan tekemässä: on vaikea löytää resurssia näiden aikaansaamiseen. (Eeva-Johanna Eloranta, sd. PTK 61/2015.)

Arvostelevissa puheenvuoroissa lukuvuosimaksuista saatavaa taloudellista hyötyä korkeakouluille pidetään joko marginaalisena tai negatiivisena. Kun kannattavuus merkityksellistetään lukuvuosimaksuista saatavien lisätuottojen sijasta lisäkulujen puuttumisena, kannattavuuden ja kustannus-hyötysuhteen käsitteistä muodostuu salikeskustelun yksi solmukohta. Solmukohtaa vahvistaa entisestään se, ettei hallituksen esityksessä ole arvioitu lukuvuosimaksujen taloudellisia tuottomahdollisuuksia. Arvion puuttuminen on mahdollistanut toisen avauman syntymisen, kun kannattavuudelle ei ole kyetty muodostamaan hegemonista diskurssia osana lakiesitystä. Arvion puuttuminen saa lukuvuosimaksuja arvostelevat epäilemään maksuja perustelevien kyvykkyyttä rationaaliseen päätöksentekoon. Syntynyt avauma ja kyseenalaistaminen käyvät ilmi seuraavasta puheenvuorosta:

On hyvin kuvaavaa, että hallituksen esityksessä ei ole osattu arvioida lukukausimaksuilla kerättävää rahamäärää saati muita vaikutuksia. Vaikuttaakin siltä, että hallitus lentää sokkona (...). Muuten on vaikea ymmärtää, miksi näitä maksuja ajettaisiin. (Ozan Yagnar, vihr. PTK 61/2015.)

Byrokratian lisäksi lukuvuosimaksuja arvostelevat sanoittavat, kuinka maksujen kannattavuus jää heikoksi niiden luotaan työntävän vaikutuksen vuoksi. Taloudellisen selektiivisyyden ei näin ollen katsota koskevan ainoastaan vähävaraisia, vaan myös varakkaita opiskelijoita, jotka punnitsevat koulutusvaihtoehtojaan. Tällä tavoin arvostelevissa puheenvuoroissa kannattavuus kytketään myös aikaisemmin käsiteltyyn merkityskamppailuun vetovoimasta. Tästä esimerkkinä on seuraava sitaatti:

Toiseksi, kun opiskelijamäärät eivät lisäännä eivätkä todennäköisesti pysy edes samana kuin nyt vaan vähenevät, eivät yliopistojen resurssit myöskään kasva. Maksuihin liittyvää apurahajärjestelmä, joka sinänsä on hyvä, mikäli lukukausimaksut toteutuvat, tulee lisäämään hallinnollista työtä ja kustannuksia. Näin ollen lukukausimaksuista kerättävät varat kiertävät pois korkeakouluilta toista kautta. (Sanna Marin, sd. PTK 81/2015.)

6 LUKUVUOSIMAKSUIEN MERKITYKSEN MUODOSTUMINEN TARINALINJOISSA

Kun salikeskustelua tarkastellaan argumentatiivisen diskurssianalyysin keinoin, huomio kiinnittyy keskustelun tarinalinjoihin, kuten yhteisiin ongelmanmäärittelyihin ja tavoitteenasetteluun. Nämä näyttäytyvät hegemonisina diskursseina eli jaettuina merkityksinä, joista vallitsee yhteisymmärrys ja joista ei käydä merkityskamppailua kansanedustajien välillä. Tarinalinjat toimivat salikeskustelun sulkeumina ja viitepisteinä, jotka rajaavat ja epäpolitisovat käsiteltävää aihealuetta. Näiden havainnollistamiseksi olen lihavoanut osuuksia sitaateista. Nämä lihavoinnit eivät ole kansanedustajien itsensä tekemiä painotuksia.

Salikeskustelussa kansanedustajien tuli suhteuttaa puheenvuoronsa käsillä oleviin lakiesityksiin, ja tässä suhteuttamisessa he tulivat muodostaneeksi kaksi keskeistä tarinalinjaa, jotka ovat tarinalinja pitovoimasta ja tarinalinja suomalaisten oikeudesta maksuttomaan koulutukseen. Näitä hegemonisia diskursseja pidettiin niin itsestään selvinä, ettei niitä käynyt kyseenalaistaminen.

6.1 Tarinalinja pitovoimasta

Salikeskustelussa kansanedustajia yhdistää näkemys suomalaisen yhteiskunnan ja työelämän osaajatarpeesta, Suomeen työllistyvien valmistuneiden kansainvälisten osaajien kansantaloudellisesta hyödystä ja kansainvälisten opiskelijoiden integraation ja kotouttamisen tärkeydestä. Integraation ja kotouttamisen käsitteillä viitataan salikeskustelussa kykyyn sitouttaa suomalaisesta korkeakoulusta vastavalmistuneet kansainväliset opiskelijat maahan ja työelämään. Osaajatarve, hyöty sekä integraatio ovat keskustelun yhteisiä viitepisteitä, joiden kautta

kansanedustajat perustelevat näkemyksiään lukuvuosimaksuille. Nämä viitepisteet ovat jaettuja, eli ne kuvastavat yhteisymmärrystä käsiteltävästä aiheesta ja muodostavat siten yhteisen tarinalinjan. Tarkastelen näitä viitepisteitä osana pitovoiman tarinalinjaa. Vaikka pitovoiman käsite ei itsessään esiinnykään aineistossa, se tarjoaa mahdollisuuden tarkastella näitä viitepisteitä yhtäaikaisesti, jotka muistuttavat ja kytkeytyvät paljon toisiinsa.

Tarinalinja pitovoimasta saa alkunsa yhteisestä tavoitteenasettelusta ja ongelmanmäärittelystä, missä osajatarve toimii yhteisenä viitepisteenä. Vaikka salikeskustelu on keskimäärin hyvin jakautunutta, kansanedustajat ovat yhtä mieltä siitä, kuinka Suomi tarvitsee kansainvälisiä opiskelijoita menestyäkseen. Jaettu ongelmanmäärittely on vuorostaan se, että Suomessa on nykyisellään liian vähän kansainvälisiä opiskelijoita. Sekä tavoitteenasettelussa että ongelmanmäärittelyssä koulutuksen sanoitetaan olevan keskeinen keino houkutella ja integroida osaajia maahan. Seuraavassa sitaatissa sanavalintojen *me tarvitsemme* ja *nythän* peräkkäinen asettelu osoittaa nykytilan ongelmallisuuden ja toivotun kehityssuunnan:

Me myös tarvitsemme näitä osaajia, sitä, että he nimenomaan jäävät Suomeen jatkossa enemmän. Nythän nämä opiskelijat eivät jää riittävästi, heidän osuutensa on liian pieni. (Marisanna Jarva, kesk. PTK 81/2015.)

Jaetut ymmärrykset osajatarpeesta sekä integraatiosta toimivat keskustelun sulkeumina, sillä ne rajaavat ulos vaihtoehtoiset tavat ymmärtää tavoitetta ja ongelma. Salikeskustelun viitepisteinä ne ohjaavat keskustelua ja tuovat lukuvuosimaksuja puolustavat ja arvostelevat yhteisen ymmärryksen äärelle. Eri näkemykset lukuvuosimaksuista hämärtyvät, kun yhteistä tarinalinjaa pitovoimasta rakennetaan yli hallitus-oppositio-rajojen. Seuraavassa sitaatissa artikulaatiot *tällä hetkellä* ja *kehityksen kohde* toistavat aiemman sitaatin sanomaa:

Mielestäni täällä edustaja Razmyar (sd) nosti esiin erittäin hyvän näkökulman. Tällä hetkellä monesti Suomeen tulevat ulkomaiset opiskelijat (...) opiskelevat ulkomaalaisten kanssa eivätkä välttämättä integroidu yhtä hyvin siihen maan kulttuuriin ja niihin paikallisiin opiskelijoihin. Tässä olisikin mielestäni sellainen kehityksen kohde, jota kannattaisi (...) pohdita. (Sari Sarkomaa, kok. PTK 81/2015.)

Ensimmäisen sitaatin tavoin kansanedustajien puheenvuoroissa toistuu myös vahvasti me-artikulaatio, joka muodostaa osajatarpeen ongelmanmäärittelystä kysymyksen kansallisesta edusta. Vastaavanlainen artikulaatio esiintyy myös merkityskamppailuissa ennen kaikkea lukuvuosimaksuja puoltavien puheenvuoroissa, mutta tarinalinjassa pitovoimasta se muodostuu yhteisesti jaetuksi puhuja-asemaksi.

Viitepistettä osaajatarpeesta korostaa se, miten kansainvälisistä opiskelijoista puhutaan osana pitovoiman tarinalinjaa enimmäkseen osaajina, eikä merkityskamppailujen tavoin opiskelijoina ja asiakkaina. Osaajatarpeen viitepiste on niin vahva, että se esiintyy yhteisenä nimittäjänä myös lukuvuosimaksuja perustelevissa ja arvostelevissa puheenvuoroissa.

Maksuton koulutus varmistaa sen, että Suomeen tulee pätevimmät opiskelijat, eikä vain ne, joilla on varaa. Kansainväliset opiskelijat ovat hyvä investointi. Cimon ja VATTin mukaan kansainvälisestä opiskelijasta, joka jää Suomeen, voi saada jopa 200 000 euron **nettohyödyn** tämän elinkaaren aikana. (...) **Suomi tarvitsee kansainvälisiä osaajia.** Tähän opiskelemaan tulleet ovat "halvin" tapa saada näitä osaajia Suomeen. Heidän kalliit lapsuusvuotensa on vietetty muualla, ja jos opiskelun aikana **panostetaan kotoutumiseen** ja opiskelijat **voivat jäädä Suomeen töihin**, he ovat juuri sitä **osaajajoukkoa, jota me tarvitsemme.** (Outi Alanko-Kahiluoto, vihr. 81/2015.)

Lukuvuosimaksuja puolustavat eivät väitä, että lukuvuosimaksuilla edistettäisiin opiskelijoiden integraatiota. Sen sijaan he argumentoivat maksuvelvollisille perustettavan verovähennysoikeuden kaltaisen järjestelyn puolesta, joka olisi hyvitys Suomeen kotoutuville ja työllistyville kansainvälisille vastavalmistuneille korkeakouletuille. Lukuvuosimaksuja perustelevissa puheenvuoroissa viitataan hallituksen lakiesitykseen sisällytetystä ehdotuksesta verovähennysoikeuden selvittämisestä lukuvuosimaksuvelvollisille. Verovähennysoikeudesta mainitaan esimerkiksi seuraavassa sitaatissa:

*Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan näkökulmasta hyödyllistä on se, että kannustamme täällä kouluttamiamme ulkomaisia osaajia jäämään Suomeen töihin ja yrittäjiksi sitten myös valmistumisensa jälkeen. Pidän tärkeänä, että tulevaisuudessa harkitaan sitä, että lukukausimaksuihin liitetään **verovähennysoikeus**, jolloin Suomeen valmistumisensa jälkeen töihin jäävä lukukausimaksuja maksanut henkilö voi vähentää nämä maksunsa verotuksessa myöhemmin. On hyvä, että hallitus on jo ilmoittanut selvittävänsä tätä mahdollisuutta liittämään lukukausimaksuihin verovähennysoikeus.* (Sofia Vikman, kok. PTK 61/2015.)

Kummassakin kahdessa edellisessä sitaatissa ratkaisuja osaajatarpeeseen ja integraatioon sanoitetaan eri tavoin. Erot kuitenkin ilmentävät yhteisymmärrystä osaajatarpeesta, kotoutumisesta ja työllistymisestä. Sen lisäksi ne ilmentävät jaettua käsitystä kansainvälisten opiskelijoiden työllistymisen tuomista kansantaloudellisista hyödyistä. Yhteiseksi tavoitteeksi voidaan tunnistaa käsitys siitä, ettei maahan kotoutuneelle ja työllistyneelle kansainväliselle opiskelijalle tulisi syntyä ylimääräisiä kustannuksia. Tämän saavuttamiseksi lukuvuosimaksuja arvostelevat sanoittavat keinoksi maksuttoman koulutuksen, kun taas lukuvuosimaksuja perustelevat sanoittavat keinoksi verovähennysoikeuden.

Yhteiskunnallinen hyöty, osaajatarve ja integraatio toimivat viitepisteinä pitovoiman tarinalinjalle. Viitepisteet olivat keskustelun sulkeumia, joita ei käynyt kyseenalaistaminen. Toisin sanoin sellaisia puheenvuoroja, joissa olisi haastettu osaajatarve ongelmana tai maahan kotoutuneiden ja työllistyneiden kansainvälisten korkeakoulutettujen tuoma hyöty, ei esiintynyt.

6.2 Tarinalinja suomalaisten oikeudesta maksuttomaan koulutukseen

Salikeskustelun toinen tarinalinja koskettaa suomalaisten oikeutta maksuttomaan korkeakoulutukseen. Tarinalinja on siitä mielenkiintoinen, ettei eduskunnassa käsitelty pääministeri Sipilän hallituksen esitys esittänyt lukuvuosimaksuja suomalaisille opiskelijoille. Salikeskustelu keskittyy enimmäkseen suomalaisiin, ei niinkään muiden EU- ja Eta-maiden tai Sveitsin kansalaisiin, vaikka maksuton korkeakoulutus koskettaa yhtä lailla heitäkin. Puheenvuoroissa suomalaisiin korkeakoulua käyviin viitataan opiskelijoina eikä asiakkaina tai osaajina, kuten kansainvälisiin opiskelijoihin usein viitataan.

Tarinalinjan sulkeuman voima on suuri, sillä niin lukuvuosimaksuja puolustavat kuin arvostelevat nostavat puheenvuoroissaan moneen kertaan esille maksuttomuuden säilyttämisen suomalaisille. Esimerkkinä tästä on seuraava sitaatti:

Tärkeää on se, että koulutus säilyy maksuttomana jatkossakin kaikille suomalaisille opiskelijoille ja kaikilla on varallisuudesta ja taustasta riippumatta mahdollisuudet kouluttautua. Se on pienen maan kannalta tärkeää ja menestyksemme kivijalka. (Sofia Vikman, kok. PTK 61/2015.)

Artikulaatio säilymisestä viittaa asioiden ennallaan pitämiseen, eli olemassa olevia käsityksiä asioiden luonteesta ja todellisuudesta ei haasteta puolin eikä toisin. Ainoastaan yhdessä puheenvuorossa maksujen ulottamista suomalaisiin esitettiin, mutta kuitenkin niin, että korkeakoulutuksen järjestämiseen olisi tehty useampia muita muutoksia. Muutoin salikeskustelussa kuvailtiin suomalaisten oikeutta maksuttomaan koulutukseen myös sanoilla *perusta*, *peruspilari*, *kivijalka* ja *kulmakivi*. Jokainen näistä kuvastaa säilyttämisen tavoin pysyvyyttä mutta toisaalta myös sitä, minkä varaan suomalaista korkeakoulutusta rakennetaan.

Puheenvuoroja korkeakoulutuksen säilyttämisestä maksuttomana suomalaisille pidettiin paljon siitä huolimatta, ettei tätä tavoitetta kyseenalaistanut juuri kukaan salikeskustelussa. Osasta puheenvuoroista käykin selkeästi ilmi, että ne on suunnattu pikemmin salikeskustelun ulkopuolelle kuin keskusteluun osallistuville kansanedustajille. Näin halutaan vakuuttaa omasta kannastaan salikeskustelun ulkopuoli-

sia kuuntelijoita. Esimerkiksi seuraava sitaatti on osoitettu opiskelijajärjestöjen huolien tyyntymiseksi:

Siinä mielessä haluamme vain edelleenkin varmistaa niitä opiskelijajärjestöjen huolia, että tätä kautta ei todellakaan olla sitten avaamassa mitään lukukausimaksuja EU- ja Eta-alueen sisäلتä tuleville opiskelijoille ja siten esimerkiksi suomalaisille opiskelijoille. Se on minun mielestäni hyvin tärkeitä tässä alleviivata, koska nämä huolet ovat nousseet nimenomaan siitä. (Sari Essayah, kd. PTK 61/2015.)

Edellisen sitaatin artikulaatioilla ei todellakaan olla ja hyvin tärkeitä tässä alleviivata epäpolitisoidaan mahdollisuutta käydä keskustelua lukuvuosimaksujen ulottamisesta suomalaisiin sekä toisaalta osoitetaan omaa absoluuttista kantaa, joka ei jätä neuvottelemisen varaa. Tällaiset absoluuttiset sanavalinnat kuvastavat ehdottomuutta, jota merkityskamppailuissa ja tarinalinjassa pitovoimasta ei esiintynyt.

Tarinalinja suomalaisten oikeudesta maksuttomaan koulutukseen toistuu myös viitepisteenä lukuvuosimaksujen puolustamiselle ja vastustamiselle. Lakiesityksiä puolustavissa puheenvuoroissa korostetaan sitä, miten lukuvuosimaksut ovat tae koulutuksen säilymiselle maksuttomana suomalaisille. Korkeakoulutuksen rahoituspohjan laajentamisella lukuvuosimaksuilla voidaan varmistaa, että koulutus on maksutonta suomalaisille myös tulevaisuudessa. Tätä havainnollistaa seuraava sitaatti:

Meidän tehtävämme on varmistaa suomalaisten nuorten maksuton koulutus. (Eduskunnasta: Kyllä!) Hallituksen esitys on yksi tapa varmistaa se, yksi tapa vahvistaa meidän korkeasteemme rahoituspohjaa. (Sanna Lauslahti, kok. 79/2015.)

Samaan aikaan lukuvuosimaksuja arvostelevissa puheenvuoroissa lukuvuosimaksujen perimisen sanoitetaan mahdollistavan maksullisen koulutuksen ulottamisen myös suomalaisille. Näissä puheenvuoroissa lukuvuosimaksuja pidetään siis itsessään avaumana laajemmalle koulutuksen kaupallistamiselle, missä lukuvuosimaksut eivät kosketa ainoastaan EU- ja Eta-maiden sekä Sveitsin ulkopuolisia kansalaisia vaan kaikkia. Maksuja arvostelevien mielestä lukuvuosimaksut voisivat johtaa tilanteeseen, jossa tulevien vaalikausien kansanedustajien kynnys maksullisen koulutuksen laajentamiselle olisi matalampi tai se koettaisiin suorastaan välttämättömäksi. Tätä vasten tarkasteltuna maksujen perimistä keneltäkään vastustetaan esimerkiksi seuraavan sitaatin tavoin:

Mutta kun tämä periaate nyt avataan, niin ainakin itse olen hyvin skeptinen sille, että vaikka me ajattelisimme tänä päivänä näin, niin voi olla, että seuraavalle hallitukselle tai sitä seuraavalle hallitukselle tämä antaa huomattavasti kevyemmät mahdollisuudet lähteä myös siihen keskusteluun, jota jo tällä hetkelläkin Suomessa käydään, että myös suomalaisilta opis-

*kelijoilta perittäisiin lukukausimaksuja. Tästä syystä näen tämän avauksen jo sinäl-
lään periaatteellisesti vaarallisena. (Anneli Kiljunen, sd. PTK 79/2015.)*

Siitä huolimatta, että kansanedustajat suhtautuivat eri tavalla lukuvuosimaksuihin, suomalaisten oikeus maksuttomaan koulutukseen epäpolitisoi salikeskustelua ja muodosti siten yhteisesti jaetun tarinalinjan. Vaikka kansanedustajat luonnehtivat päätöksenteon seurauksia ja tulevaisuuden korkeakoulupolitiikan suuntauksia eri tavoin, he asemoivat kaikki itsensä mahdollisuuksien tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden puolustajiksi sen kansallisessa kontekstissa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksen alussa asetin kaksi tutkimuskysymystä, jotka olivat:

- 1) Millaisia merkityskamppailuja ilmenee vuoden 2015 eduskunnan salikeskustelussa esityksestä lukuvuosimaksujen perimisestä?
- 2) Millaisia tarinalinjoja ilmenee samassa salikeskustelussa esityksestä lukuvuosimaksujen perimisestä?

Tutkimuksen aineiston muodostivat kolme eduskunnan täysistuntokeskustelua, johon olen viitannut salikeskusteluna. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastatakseni hyödynsin post-strukturaalista ja toiseen argumentatiivista diskurssianalyysimenetelmää.

Seuraavaksi kertaan saadut tulokset tutkimuskysymys kerrallaan, minkä jälkeen suhteutan tuloksia aikaisempaan tutkimustietoon sekä lukuvuosimaksuista käytyyn laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Tuloksia purkaessa teen myös havaintoja siitä, mikä kaikki jäi salikeskustelusta puuttumaan ja mitä tästä voidaan päätellä. Päätän tutkimuksen pohdintaan sen luotettavuudesta, yleistettävyydestä, haasteista ja jatkotutkimuksen aiheista.

7.1 Merkityskamppailujen ilmeneminen salikeskustelussa

Salikeskustelun keskeisimmät merkityskamppailut käydään vetovoiman ja kannattavuuden merkityksistä. Kummastakin käsitteestä muodostui tyhjä merkitysijä jaettujen merkitysten puuttuessa. Annetut merkitykset rakentuivat suhteessa toisiinsa muodostaen täten solmukohtia. Tyhjät merkitysijät ja solmukohdat myös havainnollistivat salikeskustelun puhuja-asemia.

Vetovoiman merkityskamppailussa kansanedustajat eivät löydä yhteisymmärrystä sille, mikä houkuttelee kansainvälisiä opiskelijoita valitsemaan suomalaisen korkeakoulun opinahjokseen. Salikeskustelussa lukuvuosimaksuja puolustavat kansanedustajat vetosivat korkeakoulutuksen kaupalliseen uudistamiseen. Heidän perusteluissaan koulutuksen hinta viestittää kasvavilla ja kansainvälisillä koulutusmarkkinoilla laadusta, josta kannattaa maksaa. Markkinalogiikkaa mukailien lukuvuosimaksuilla todettiin voitavan parantaa korkeakoulujen vetovoimaisuutta pitkällä aikavälillä, kunhan koulutuksen hinta-laatusuhde on tasapainossa. Lukuvuosimaksuja puoltavat muodostivat yhden salikeskustelun avauman, kun he irrottivat maksuttoman koulutuksen vetovoimasta ja liittivät sen tilalle hinta-laatusuhteeseen pohjaavan maksullisen koulutuksen.

Vetovoiman merkityskamppailussa lukuvuosimaksuja arvostelevat kansanedustajat vetosivat maksuttoman korkeakoulutuksen perinteeseen. Heille vetovoima merkitsi mahdollisuuksien tasa-arvoa ja yksilön oikeuksia. Puheenvuoroissa sanoitettiin, miten lukuvuosimaksut tulevat taloudellisen selektiivisyyden vuoksi estämään monen korkeakoulutukseen pääsyn ja täten heikentämään korkeakoulujen kansainvälistymistä.

Myös kannattavuudesta muodostui merkityskamppailu, kun lukuvuosimaksuja puolustavat ja vastustavat lähestyivät lukuvuosimaksujen kustannus-hyötysuhdetta päinvastaisin tavoin. Kannattavuuden merkityskamppailussa lukuvuosimaksuja puoltavat kiinnittivät kannattavuuden omavastuuseen. Puheenvuoroissa sanoitettiin, kuinka opiskelijoiden osallistuminen korkeakoulutuksen järjestämisen kustannuksiin synnyttää lisätuottoa ja voittoa. Maksuton koulutus mainittiin kannattamattomaksi sen vuoksi, että sen tarkasteltiin hyödyttävän ensi sijassa niitä, jotka poistuvat Suomesta valmistuttuaan.

Lukuvuosimaksuja arvostelevat vuorostaan kritisoivat maksuja byrokraattiseksi järjestelmäksi. Puheenvuoroissa korostettiin, kuinka lukuvuosimaksujen tuotto kuluisi maksujen, markkinoinnin ja apurahojen järjestämiseen. Loppuen lopuksi maksujen kustannus-hyötysuhde jäisi marginaaliseksi tai negatiiviseksi. Kannattavuus merkityksellistettiin ennen kaikkea vapautena tämän kaltaisesta sääntelystä.

7.2 Tarinalinjojen ilmeneminen salikeskustelussa

Salikeskustelun keskeiset tarinalinjat ilmenivät pitovoimana ja suomalaisten oikeutena maksuttomaan koulutukseen. Näiden merkityksistä kansanedustajat olivat yksimielisiä, minkä seurauksena niistä muodostui hegemonisia diskursseja. Merkityksissä toistuivat yhteisesti jaetut ongelmanmäärittelyt ja tavoitteenasettelut, jotka rajoivat salikeskustelua ja siten epäpolitisivat sitä. Sulkeuman voima havainnollistui

myös artikulaatiokäytänteinä asioiden säilyttämisenä ennallaan. Tarinalinjoissa puhuja-asetat olivat luonnollisesti myös jaetut.

Pitovoimaa koskevassa tarinalinjassa kansanedustajat olivat yhtä mieltä siitä, että Suomi tarvitsee kansainvälisiä korkeakoulutettuja työelämään ja ettei heitä jää ja työllisty nykyisellään tarpeeksi. Tavassa sanoittaa osaajatarve korostui kansallisen edun näkökulma. Osaajatarpeen ja integraation lisäksi kansanedustajat tunnistivat kansainvälisten opiskelijoiden yhteiskunnallisen hyödyn. He olivat yksituumaisia siitä, ettei Suomeen kotoutuvia ja työllistyviä tulisi taloudellisesti kuormittaa. Taloudellisen kuormituksen välttämiseksi lukuvuosimaksuja puolustavat viittasivat verovähennysoikeuteen ratkaisuna. Lukuvuosimaksuja arvostelevat pitivät sen sijaan maksutonta koulutusta parempana ratkaisuna. Ratkaisuja koskevasta erimielisyydestä huolimatta kansantaloudellinen hyöty toimi jaettuna viitepisteinä, joka epäpolitisoi salikeskustelua.

Tarinalinjassa suomalaisten oikeudesta maksuttomaan koulutukseen kansanedustajia yhdisti näkemys siitä, kuinka suomalaisilla tulee olla myös jatkossa yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset mahdollisuudet korkeakoulutukseen. Maksuttomasta koulutuksesta suomalaisille muodostui valittujen artikulaatiokäytänteiden pohjalta ehdoton totuus, jota ei käynyt kyseenalaistaminen. Tarinalinja toimi myös salikeskustelun viitepisteinä lukuvuosimaksujen puoltamiselle ja vastustamiselle. Puoltavissa argumenteissa todettiin lukuvuosimaksujen perimisen EU- ja Eta-maiden sekä Sveitsin ulkopuolisilta kansalaisilta takaavan maksuttoman koulutuksen suomalaisille, siinä missä vastustavissa argumenteissa nähtiin lakimuutosten edesauttavan lukuvuosimaksujen laajentamisen kaikkia koskeviksi.

7.3 Tulosten purkua

Kun saatuja tuloksia tarkastellaan vasten eduskunnan ulkopuolella käytyä yhteiskunnallista keskustelua, voidaan havaita paljon samanlaisuuksia. Tämä ei ole yllättävää, sillä ovathan kansanedustajat lopulta vaaleilla valittu edustamaan kansalaisia ja heidän näkemyksiään. Vertailu kuitenkin osoittaa sen, miten muu yhteiskunnallinen keskustelu lukuvuosimaksuista on käynyt eduskuntaa edellä. Vaikka eduskunnan salikeskustelussa sekä laatua korostava hinta että opiskelijarahoituksen tuottomahdollisuudet olivat uusia avauksia, joissa purettiin maksuttoman koulutuksen hegemoniaa, laajemmassa yhteiskunnallisessa keskustelussa nämä avaukset ovat olleet havaittavissa jo vuosia aikaisemmin. (ks. Pulkkinen, 2014; Puustelli ym., 2009).

Korkeakoulupoliittisissa kysymyksissä eri osapuolet ovat kautta historian tavoitelleet korkeakoulutuksen ennallaan säilyttämistä tai muuttamista (Välimaa, 2019). Tämä jakolinja havainnollistui myös salikeskustelun merkityskamppailujen yhteydessä. Merkityskamppailuissa korostui toisistaan poikkeavat puhuja-asetat, joista käsin perusteltiin yhtäältä korkeakoulutuksen uudistamista markkina- ja tuottosyistä ja toisaalta korkeakoulutuksen ennallaan säilyttämistä tasa-arvo- ja kustannussyistä.

Kun näitä merkityskamppailussa toistuvia puhuja-asemia peilaa suhteessa viitekehyksessä käsiteltyihin Suomen korkeakoulupoliittisen historian aatesuuntauksiin, on tunnistettavissa selkeitä yhtäläisyyksiä. Lukuvuosimaksujen puoltajat liittävät itsensä uusliberaalin kilpailukyvyn aatteeseen, sillä heidän sanoittamana vetovoima ja kannattavuus tarkoittavat markkinalogiikkaa, opiskelijan omavastuuta ja korkeakouluohjauksen siirtymistä pois valtiolta. Lukuvuosimaksujen puoltajia voidaan pitää tämän perusteella uusliberaaleina. Uusliberaalien artikulaatiokäytänne paljastaa myös heidän korkeakoulutukselle asettamia tavoitteita: koulutuksen tuotteistaminen, kaupallistaminen ja lopulta tuottojen kerryttäminen.

Merkityskamppailujen yhteydessä lukuvuosimaksujen arvostelijat sen sijaan liittävät itsensä perinteisen maksuttoman koulutuksen puolestapuhujiksi. Heidän argumenteissaan suomalaista korkeakoulutusta pidetään vetovoimaisena juuri sellaisena kuin se on. Perinteiden vaalimisesta johtuen heitä voidaan kutsua traditionalisteiksi. Traditionalistien artikulaatiokäytänne perinteestä ilmentää myös perinteistä tavoitetta korkeakoulutukselle: osaamisen, tiedon ja taidon välittäminen työelämän ja talouden kasvuksi.

Salikeskustelun tarinalinjat osoittivat yhteistä ongelmanmäärittelyä ja tavoitteenasettelua sekä jaettuja puhuja-asemia. Tarinalinja pitovoimasta saa monia yhteisiä merkityksiä. Pitovoiman tarinalinjassa kansanedustajat tunnistavat yhtäältä kansainvälisten osaajien vähäisen määrän haasteeksi ja toisaalta korkeakoulujen ja integraation keinoksi ratkaista osaajatarvetta. Tämän pohjalta pitovoiman tarinalinjasta ja sitä kuvaavista integraation, osaajatarpeen ja yhteiskunnallisen hyödyn viitepisteistä voidaan päätellä kansanedustajien pyrkivän massoittamaan korkeakouluja kansainvälisillä opiskelijoilla.

Integraatio sanoitetaan keskeiseksi keinoksi saada mahdollisimman moni kansainvälinen opiskelija kotoutumaan ja työllistymään Suomeen. Kansainvälisten korkeakoulutettujen työllistymisellä kansanedustajat toteavat olevan merkittävää taloudellista hyötyä yhteiskunnalle ja hyötyä osaajista kärsivillä aloilla. Tämä havainnollistaa syytä sille, miksi lukuvuosimaksuja puoltavat ja arvostelevat tahtovat välttää kotoutien kansainvälisten korkeakoulutettujen taloudellista kuormitusta. Kansanedustajat tavoittelevat korkeakoulutuksen massoittamista,

aivan kuten tehtiin 1960-luvulla purkamalla lukuvuosimaksut suomalaisilta ja 1990-luvulla perustamalla ammattikorkeakoulut. Myös kyseisinä vuosikymmeninä massoittamista tarkasteltiin keinona ratkaista osaamisen kysyntää ja talouskasvua.

Puheenvuoroissa toistuva me-artikulaatio yhdistettynä tarpeen ja edun sanoittamiseen liittyy kansanedustajat globalisaation nationalismin puhuja-asemaan. Globalisaation nationalistien tavoitteeksi voidaan katsoa kotiuttaa mahdollisimman paljon hyötyä ja kasvua kansainvälisestä toimintaympäristöstä Suomeen. Kansainväliset osaajat ovat kilpailun kohteena, sillä he tarjoavat ratkaisun kansalliseen osaajatarpeen kysymykseen. Puhuja-asemana globalisaation nationalismi siis yhdistää traditionalisteja ja uusliberaaleja. Tässä tarinalinjassa kansanedustajat sanoittavat korkeakoulutuksen tehtäväksi ei ainoastaan osaavan työvoiman kouluttamisen vaan myös yhteiskunnallisen integraation.

Tarinalinjassa pitovoimasta lukuvuosimaksuja puoltavat rakentavat argumentaationsa osin lakiesityksestä irrallisen verovähennysoikeuden varaan. Siihen nähden, miten keskeiseksi tarinalinjaksi pitovoima osoittautui ja että esitys lukuvuosimaksuista meni eduskunnan äänestyksessä läpi, on mielenkiintoista, kuinka tällaista verovähennysoikeuden kaltaista hyvitystä Suomeen kotoutuville ja työllistyville kansainvälisille korkeakoulutetuille ei ole toistaiseksi lakiin säädetty. Näin siitähän huolimatta, että verovähennysoikeudesta linjattiin pääministeri Sipilän hallitusohjelmassa sekä mainittiin esityksessä korkeakoululakien uudistamisesta.

Tarinalinja suomalaisten oikeudesta maksuttomaan koulutukseen poikkeaa muusta salikeskustelusta hyvin merkittävästi. Tarinalinjasta puuttui taloudelliset näkökulmat kokonaan. Huomioita esimerkiksi suuremmista tuottomahdollisuuksista ei tehty lainkaan siitä huolimatta, että liike-elämän edustajat ovat tehneet aiheesta avauksia jo pidempään. On todennäköistä, että poliitikot ovat arvioineet maksujen esittämistä suomalaisille riskinä omalle poliittiselle uralle. Lukuvuosimaksut olivat pitkään hyvin epäsuosittu aihe politiikassa (Pulkkinen, 2014).

Tulosten perusteella voidaankin todeta, että suomalaisten maksuttomalle koulutukselle on säädettävistä lukuvuosimaksuista huolimatta vankka kannatus eduskunnassa. Tältä osin 60-luvulta alkunsa saanut universalistinen ajattelu hallitsee edelleen korkeakoulupolitiikkaa. Kansallisen menestyksen ja edun nimissä valtiotasolta ei haluta vapauttaa korkeakouluohjausta kokonaan markkinoille. Näin ollen puheenvuoroissa suomalaisten oikeudesta maksuttomaan koulutukseen kansanedustajat asemoivat itsensä universalisteiksi. Aatteen keskeisenä tavoitteena on taata yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet kaikille (Kettunen ym., 2012).

Merkityskamppailusta, tarinalinjasta ja puhuja-asemista riippumatta salikeskustelussa korkeakoulutusta määrittelee enemmän ulkoiset kuin koulutukselliset tavoitteet. Tämä paljastuu siitä, mikä kaikki salikeskustelusta puuttui tyystin tai sai

vain vähän huomiota. Perinteiseksi korkeakoulupoliittiseksi käsitteistöksi mielletyt käsitteet kuten sivistys, tiede, akateeminen vapaus, autonomia, valintaperusteet ja tutkintoaika eivät joko tulleet mainituiksi lainkaan tai jäivät keskustelun etenemisessä yksittäisiksi sivuhuomautuksiksi, jotka eivät politisoituneet. Kuvaavaa on sekin, miten koulutus itseisarvona mainitaan vain kahdesti. Salikeskustelussa koulutus hahmotetaan ensisijaisesti investointina voitoille tai välinearvona työllistymiselle ja verottamiselle. Tämä on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, jossa korkeakoulutuksen itseisarvo on menettänyt vuosikymmenten saatossa ja kaupallistumisen jatkumossa merkitystä. (Pulkinen, 2014).

7.4 Tutkimuksen anti ja jatkotutkimuksen aiheita

Tutkimustuloksia arvioitaessa on syytä tarkastella niiden luotettavuutta, yleistettävyyttä ja käyttömahdollisuuksia. Laadullisessa tutkimuksessa ja eritoten sosiaaliseen konstruktionismiin pohjaavassa diskurssianalyysissä näihin ei ole yksiselitteisiä vastauksia. Luotettavuutta tukee toisaalta se, että tulokset kuvastavat lainsäädäntötyössä vallinnutta pitkäaikaista kulttuurista jatkumoa, jota vasten korkeakoulutus määrittyy ristiriitaisina ja toisiaan tukevinä sosiaali- ja talouspoliittisina kysymyksinä. Tästä päätellen myös aineistoon sovelletut post-strukturaalisen ja argumentatiivisen diskurssianalyysin menetelmät osoittivat toimivuutensa. Kyseisiä menetelmiä ei ole sovellettu aikaisemmin korkeakoulupoliittisessa tutkimuksessa tehden tästä tutkimuksesta ensimmäisen laatuaan.

Samaan aikaan sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksessä saatuja tuloksia ei voida tarkastella ”objektiivisena totuutena”. Tulosten uskottavuutta auttaisi se, jos tutkijana voisin varmistaa tekemieni tulkintojen yhteensopivuuden tutkittavien tulkintojen kanssa (Aaltio & Puusa, 2020). Tämä olisi aineistoni vuoksi kuitenkin liki mahdotonta, sillä ei ole olemassa toimivia keinoja tavoittaa kaikkia kyseiseen salikeskusteluun osallistuneita kansanedustajia.

Vaikka tuttuus oli monella tapaa avuksi tutkimuksen aiheenvalinnassa ja rajauksessa, oman haasteensa muodosti myös sen välttäminen, että roolini yliopistoyhteisössä ja tehtäväni kansainvälisten asioiden asiantuntijana ylioppilaskunnassa vaikuttaisi tutkimuksen objektiivisuuteen. Objektiivisuutta olen pyrkinyt osoittamaan ja luotettavuutta vahvistamaan runsaalla lähteiden käytöllä ja monipuolisella aineistoon viittaamisella. Merkityskamppailujen ja tarinalinjojen nimeämisessä olen tavoitellut mahdollisimman neutraalien ja symmetristen, aineistosta nousevien käsitteiden käyttöä. Vuorostaan puhuja-asemien kategorisoinnissa olen viitannut aiemmas- ta tutkimuksesta esille nousseisiin käsitteisiin. Nämä eivät tietenkään poista sitä, ett-

eivätkö nimeämiset ja kategorisoinnit olisi lopulta kuitenkin tutkijan valinta ja itsessään diskursiivinen teko (Wetherell ym., 2001).

Vaikka aineistoni ja siten tulokseni rajoittuvat tilannesidonnaisesti eduskunnan salikeskusteluun, tuloksia voidaan melko hyvällä luotettavuudella yleistää tähän päivään ja siirtää myös toisiin toimintaympäristöihin. Yleistämistä puoltaa ensinnäkin se, että kansanedustajat edustavat sanan varsinaisessa merkityksessä kansaa ja sen näkemyksiä. Vaikka kansanedustajat ovat vaihtuneet useaan kertaan sitten vuoden 2015, taustalla vaikuttavat puolueet ovat samat tuoden politiikkaan pysyvyyttä. Toisekseen myös aiempi tutkimus on jo valottanut eduskunnan ulkopuolisten osapuolten näkemyksiä lukuvuosimaksuihin. Näissä näkemyksissä oli vahvasti samoja piirteitä tästä tutkimuksesta saatujen tulosten kanssa. Tästä voidaan vetää johtopäätös, että tulokset muistuttavat melko todennäköisesti korkeakouluissa, opiskelijoiden etujärjestöissä ja liike-elämässä käytyjen keskustelujen johtopäätöksiä, joskin eri painotuksin ja nimityksin. Tuloksia ei voitaisi kuitenkaan siirtää kansainvälisessä toimintaympäristössä Pohjoismaita kauemmaksi erilaisten korkeakoulujärjestelmien vuoksi.

Tutkimustulosten todennäköinen käyttö rajautuu korkeakoulupoliittiseen jatkotutkimukseen. Toisaalta tuloksia voisi hyödyntää myös korkeakouluohjauksesta ja -politiikkaa koskevassa suunnittelutyössä, sillä tulokset auttavat ymmärtämään eri osapuolten välisiä jakolinjoja ja yhtymäkohtia. Eritoten tarinalinjat sisältävät sellaisen viestin, joka voisi tuoda korkeakouluohjauksesta vastaavia tahoja sekä sidosryhmiä lähemmäksi toisiaan ja vahvistaa niiden välistä luottamusta ja toimintakykyä.

Tarkasteltaessa tutkimusta laajemmin sen vahvuutena voidaan pitää kokonais kuvan muodostumista eduskunnan lukuvuosimaksujen kiistanalaisista kysymyksistä sekä itsestään selvistä totuuksista. Tämä onnistui soveltamalla sekä post-strukturaalista että argumentatiivista diskurssianalyysiä yhtäaikaaisesti ja aineistolähtöisesti. Tutkimuksen heikkous kytkeytyy toisaalta myös aineistolähtöisyyteen siten, ettei tutkimuksessa ole sovellettu tiettyä teoriaa, joka olisi lujittanut aineiston tarkastelua. Olisin voinut esimerkiksi valita teoriaksi korkeakouluohjauksen tutkimiseen sovelletun koordinaatiokolmion eli niin kutsutun ”Clarkin kolmion” (ks. Brennan, 2010; Pulkkinen, 2014; Puustelli ym., 2009). Päätin kuitenkin olla viemättä tässäkin tutkimuksessa esille nostamaani korkeakouluohjauksesta teoriatasolle, sillä menetelmäni paikkasivat mielestäni teorian puuttumisen ja tarjosivat näkökulman sekä välineitä aineiston tarkasteluun.

Nyt kun on tiedossa, minkälaisen arvioiden pohjalta lukuvuosimaksuihin päädyttiin, jatkotutkimuksissa olisi tärkeää keskittyä maksujen todellisiin vaikutuksiin. Opetus- ja kulttuuriministeriö teki lukuvuosimaksujen perimisestä valtakunnallista seurantaa aina vuoden 2022 loppuraporttiin saakka, mutta nopeasti uusiutuvasa ja muuttuvassa politiikassa myös kerätty tieto vanhenee nopeasti. Esimerkiksi

kautensa vuonna 2023 aloittanut pääministeri Orpon hallitus on jo linjannut tavoitteekseen nostaa lakiin kirjattua lukuvuosimaksujen alarajaa sekä täyskatteellista lukuvuosimaksut siten, ettei valtio enää subventoisi korkeakouluille suuntaamaansa rahoituksessa lukuvuosimaksuvelvollisten korkeakoulutusta (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2023).

Toteutuessaan tällaisilla uudistuksilla olisi epäilemättä monisyisiä ja kauaskantoisia korkeakoulutus-, sosiaali- ja talouspoliittisia seurauksia, joiden tarkastelu voisi tuottaa yhteiskuntapoliittisesti relevanttia tutkimustietoa. Avoimeksi jääviä ja tutkittavia kysymyksiä on siis edelleen paljon. Miten ja millainen tasa-arvo toteutuu maksullisessa koulutuksessa? Mitä yhteiskunnallisia ja globaaleja ilmiöitä maksullinen korkeakoulutus synnyttää ja ratkaisee? Kuka voittaa kilpailussa kansainvälisistä osaajista?

LÄHTEET

Aineisto

Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja PTK 61/2015.

https://www.eduskunta.fi/443/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_61+2015+6.aspx

Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja PTK 79/2015.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_79+2015+6.aspx

Eduskunta. Täysistunnon pöytäkirja PTK 81/2015.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_81+2015+6.aspx

Kirjallisuus

Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (s. 169–180). Gaudeamus.

Aaltonen, J. (19.5.2023). Neuvottelijat pyysivät selvittämään EU:n ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden maksujen rajua korotusta. *Helsingin Sanomat*.
<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009594079.html>

Albrecht, E. (2018). Discursive Struggle and Agency – Updating the Finnish Peatland Conservation Network. *Social Sciences*, 7(10), Article 10.
<https://doi.org/10.3390/socsci7100177>

Ammattikorkeakoululaki 932/2014.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932>

Antikainen, A. & Rinne, R. (2012). Ylikansalliset paineet, pohjoismainen malli ja suomalainen koulutus. Teoksessa P. Kettunen & H. Simola (toim.), *Tiedon ja osaamisen Suomi: Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle* (s. 441–479). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Brennan, J. (2010). Burton Clark's The Higher Education System: Academic Organization in Cross-National Perspective. *London Review of Education*, 8, (s. 229–237). <https://doi.org/10.1080/14748460.2010.515122>
- Burr, V. (2015). Social Constructionism. Teoksessa J. D. Wright (toim.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (2. p, s. 222–227). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.24049-X>
- Cai, Y. & Kivistö, J. (2013). Tuition Fees for International Students in Finland: Where to Go From Here? *Journal of Studies in International Education*, 17(1), 55–78. <https://doi.org/10.1177/1028315311429001>
- Dwyer, P. & Ellison, N. (2009). "We Nicked Stuff from All Over the Place": Policy Transfer or Muddling Through? *Policy & Politics*, 37, 389–407. <https://doi.org/10.1332/030557309X435862>
- Eduskunta. (2023). *Lakien säätäminen eduskunnassa*. Haettu 4.11.2023: https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/eduskunnan_tehtavat/akiensaataminen/Sivut/default.aspx
- Eduskunta. Istunnon 82/15.12.2015 äänestystulos. <https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/aanestys.aspx?aanestysnro=13&stuntonro=82&vuosi=2015>
- Elonen, P. (29.12.2009). Koulutuksesta Suomelle vientivaltti. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004701924.html>
- Erola, J. & Moisio, P. (2013). Luokat ja liikkuvuus hyvinvointivaltiossa – John H. Goldthorpen toimintateoreettinen viitekehys. Teoksessa J. Saari, S. Taipale, S. Kainulainen & O. Kangas (toim.), *Hyvinvointivaltion moderneja klassikoita*. (s. 241–260). Diakonia-ammattikorkeakoulu <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-195-3>
- Garam, I., Jaalivaara, J., Kuosmanen, I. & Suhonen, T. (2014). *Esiselviitys ulkomaalaisten korkeakouluopiskelijoiden taloudellisista vaikutuksista* [VATT Valmisteluraportit 21]. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-274-122-6>
- HE 77/2015 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_77+2015.aspx

- Hajer, M. A. (1996). *The Politics of Environmental Discourse: Ecological Modernization and the Policy Process*. Oxford University.
- Hetemäki, M. & Vihriälä, V. (14.2.2024). *Suomalaista koulutusta on uudistettava perusteellisesti*. Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000010224131.html>
- Howarth, D. & Stavrakakis, Y. (2000). Introducing discourse theory and political analysis. Teoksessa D. Howarth, A. J. Norval & Y. Stavrakakis (toim.), *Discourse theory and political analysis* (s. 1–23). https://www.corais.org/sites/default/files/03b_howarth_norval_stavrakakis_-_discourse_theory_and_political_analysis.pdf
- Hulme, R. (2005). Policy Transfer and the Internationalisation of Social Policy. *Social Policy and Society*, 4(4), 417–425. <https://doi.org/10.1017/S1474746405002605>
- Hurme, A., Juuti, P. & Hyypiö, A. 2023 Moni maksaa opiskelupaikasta jo lähes tuhat euroa – näin maksuton koulutus on vaivihkaa muuttumassa. *Yle Uutiset*. <https://yle.fi/a/74-20044504>
- Hölttä, S. (2005). Yliopistokoulutuksen ohjaus- ja rahoitusmallit – kansainvälinen vertailu. Teoksessa *Yliopistojen tulosohjauksen kehittämistyöryhmä III*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä. (s. 37–69). Opetusministeriö
- Johnstone, D. B. (2006). *Financing Higher Education: Cost-Sharing in International Perspective*. Sense Publishers.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (2016). *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino.
- Jongbloed, B. (2008). Strengthening Consumer Choice in Higher Education. Teoksessa P. N. Teixeira, D. B. Johnstone, M. J. Rosa & H. Vossensteyn (toim.), *Cost-Sharing and Accessibility in Higher Education: A Fairer Deal?* (s. 19–50). Springer Netherlands.
- Julkunen, R. & Saari, J. (2013). Hyvinvointivaltion reformointi – Paul Piersonin institutionalismi. Teoksessa J. Saari, S. Taipale, S. Kainulainen & O. Kangas (toim.), *Hyvinvointivaltion moderneja klassikoita* (s. 307–324). Diakoniamattikorkeakoulu <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-195-3>

- Jurva, N. (31.3.2017). Etlan esittämät lukukausimaksut eivät pelastaisi suomalaista koulutusta. *Suomen ylioppilaskuntien liitto*. <https://syl.fi/etlan-esittamat-lukukausimaksut-eivat-pelastaisi-suomalaista-koulutusta/>
- Kaidesoja, T. (2018). Akateeminen kapitalismi nykyisessä tiedepolitiikassa. *Tiede & edistys*, 2, 95–123. <https://doi.org/10.51809/te.105282>
- Kalalahti, M. & Varjo, J. (2012). Tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus perusopetukseen sijoittumisessa ja valikoitumisessa. *Kasvatus & Aika*, 6(1), 39–55. <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68311>
- Kangasharju, A., Kauhanen, A., Koski, H., Kuusela, O.-P., Kuusi, T., Maczulskij, T., Puonti, P. & Valkonen, T. (2022). *Muistioita tulevalle hallitukselle: Kannustava Suomi-strategia kasvun kiihdyttämiseksi ja velkaantumisen kääntämiseksi laskuun*. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos. Taloustieto Oy. <https://www.etla.fi/julkaisut/muistiot/muistioita-tulevalle-hallitukselle/>
- Kankaanpää, J. (2013). *Kohti yritysmäistä hyöty-yliopistoa: Valtiovallan tahto Suomessa vuosina 1985–2006 ja kokemukset kolmessa yliopistossa* [Väitöskirja, Turun yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5531-2>
- Kettunen, J. & Airisto, M. (2007). *Tutkinto-opiskelijasta osajaksi: Ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden halukkuus jäädä Suomeen valmistumisensa jälkeen* [Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto]. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/78177>
- Kettunen, P., Jalava, M., Simola, H. & Varjo, J. (2012). Tasa-arvon ihanteesta erinomaisuuden eetokseen: Koulutuspolitiikka hyvinvointivaltiosta kilpailuvaltioon. Teoksessa P. Kettunen & H. Simola (toim.), *Tiedon ja osaamisen Suomi: Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle* (s. 25–62). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <https://www.researchgate.net/publication/313254326>
- Keskuskauppakamari. (2020). *Kilpailukyöyn avaimet 2020-luvulla – Suomesta maailman kilpailukykyisin maa*. <https://kauppakamari.fi/julkaisu/kilpailukyky-2020/>
- Kivistö, J. (2009). *Kuka maksaa ja miten?: Näkökulmia korkeakoulutuksen maksullisuuteen*. Tampere University Press.
- Koivula, J. & Rinne, R. (2009). The Dilemmas of the Changing University. Teoksessa M. Shattock (toim.), *Entrepreneurialism in Universities and the Knowledge Economy: Diversification and Organizational Change in European Higher Education* (s. 183–199). Open University Press.

- Kuokkanen, K. (2014). Uusi kaupunkipolitiikka ja kansalaisosallistumisen monitulkintaisuus. Teoksessa L. Häikiö & H. Leino (toim.), *Tulkinnan mahti: Johdatus tulkitsevaan politiikka-analyysiin* (s. 219–243). Tampere University Press.
- Kuusi, P. (1968). *60-luvun sosiaalipolitiikka*. Werner Söderström osakeyhtiö.
- Laclau, E. & Mouffe, C. (2014). *Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics* (2. p). Verso.
- Laine, P.-M. (2014). *Toimijuus strategiakäytännöissä: Diskurssi- ja käytäntöteoreettisia avauksia* [Väitöskirja, Turun yliopisto].
<https://www.utupub.fi/handle/10024/98533>
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>
- Liiten, M. (24.2.2007a). Puolueiden kantoja lukukausimaksuihin. *Helsingin Sanomat*.
<https://www.hs.fi/suomi/art-2000004463788.html>
- Liiten, M. (24.2.2007b). Ulkomaalaisten lukukausimaksut jakavat puolueet jyrkästi. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004463789.html>
- Marsh, D. & Sharman, J. C. (2009). Policy diffusion and policy transfer. *Policy Studies*, 30(3), 269–288. <https://doi.org/10.1080/01442870902863851>
- Mikola, E. & Häikiö, L. (2014). Merkityksen muodostuminen politiikkaprosesseissa: Päästökaupan kansalliset kamppailut ja tarinalinjat. Teoksessa L. Häikiö & H. Leino (toim.), *Tulkinnan mahti: Johdatus tulkitsevaan politiikka-analyysiin* (s. 56–83). Tampere University Press.
- Myklebust, J. P. (21.3.2023). Universities struggle to implement new tuition fee ruling. *University World News*.
<https://www.universityworldnews.com/post.php?story=2023032113073988>
- Mäntysaari, M. (2013). Hyvinvointivaltion ideologi – Richard M. Titmussin näkemys sosiaalihuollosta. Teoksessa J. Saari, S. Taipale, S. Kainulainen & O. Kangas (toim.), *Hyvinvointivaltion moderneja klassikoita* (s. 17–40). Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-195-3>
- Niemelä, M. (2011). Poliittikkaprosessi ja ongelmanmäärittely kunta- ja palvelurakennemuutoksessa. Teoksessa M. Niemelä & J. Saari (toim.), *Politiikan polut ja hyvinvointivaltion muutos* (s. 327–343). Kelan tutkimusosasto.

- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2005). *Korkeakoulujen ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden maksutyöryhmän muistio* [Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:22].
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/80327>
- Opetusministeriö. (2009). *Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia 2009–2015* [Opetusministeriön julkaisuja 2009:21].
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/77777>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2014). *Korkeakoulujen lukukausimaksukokeilun seuranta ja arviointi*. [Opetus ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:16]. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75253>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2021). *Korkeakoulujen lukuvuosimaksujen käyttöönoton seuranta- ja arviointityöryhmän väliraportti 2021*.
<https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM004:00/2017>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (22.8.2023). *Työryhmä valmistelemaan EU- ja ETA-maiden ulkopuolisten opiskelijoiden lukuvuosimaksujen korottamista*. Valtioneuvosto. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/tyoryhma-valmistelemaan-eu-ja-etamaiden-ulkopuolisten-opiskelijoiden-lukuvuosimaksujen-korottamista>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2022). *Kokemuksia lukuvuosimaksujen käyttöönotosta suomalaisissa korkeakouluissa: Korkeakoulujen lukuvuosimaksujen käyttöönoton seuranta- ja arviointityöryhmän loppuraportti*. [Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:3]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-790-1>
- Opetusministeriö. (2010). *Ei paikoillanne, vaan valmiit, hep!: Koulutukseen siirtymistä ja tutkinnon suorittamista pohtineen työryhmän muistio*. [Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:11]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-866-3>
- Perustuslaki 731/1999. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Poutanen, M. J. (2023). Näkyvätkö suomalaisen korkeakoulupolitiikan kristallipallossa lukukausimaksut? *Poliittinen Talous*, 11(1), 48–69.
<https://doi.org/10.51810/pt.125176>
- Pulkkinen, S. (2014). *Yliopistokoulutuksen maksullisuuspuhe: Q-metodologinen tutkimus politiikan toimijoiden suhtautumistavoista koulutuksen maksullisuuteen*. Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus.

- Puustelli, P., Niskanen, R., Sund, A.-M. & Rajala, C. (2009). Tuleeko korkeakoulutuksesta hyödyke ja opiskelijoista asiakkaita?: Argumentointi ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden lukukausimaksuista suomalaisen, ruotsalaisen ja brittiläisen korkeakoulutuksen kontekstissa. Teoksessa J. Kivistö (toim.), *Kuka maksaa: Näkökulmia korkeakoulutuksen maksullisuuteen* (s. 19–36). Tampere University Press.
- Raivio, K. (2007). *Suomen yliopistojen kestävä rahoituspohja*. Elinkeinoelämän valtuuskunta. <https://www.eva.fi/blog/2007/05/14/suomen-yliopistojen-kestava-rahoituspohja/>
- Rinne, R. & Simola, H. (2005). Koulutuksen ylikansalliset paineet ja yliopistojen uusi hallinta. *Tiede & edistys*, 30(1). <https://doi.org/10.51809/te.104795>
- Rättyä, H. (19.12.2022). Lukukausimaksut villitsevät taas, mutta mitä oikeasti jäisi viivan alle? *Suomen ylioppilaskuntien liitto*. <https://syl.fi/lukukausimaksut-villitsevat-taas-mutta-mita-oikeasti-jaisi-viivan-alle/>
- Saari, J. & Taipale S. (2013). Sosiaalipolitiikka ja hyvinvointivaltio. Teoksessa J. Saari, S. Taipale, S. Kainulainen & O. Kangas (toim.), *Hyvinvointivaltion moderneja klassikoita*. (s. 17–39). Diakonia-ammattikorkeakoulu <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-195-3>
- Suomen opiskelijakuntien liitto & Suomen ylioppilaskuntien liitto. (13.5.2015). SYL ja SAMOK muistuttavat: Korkeakoulujen lukukausimaksut eivät tee Suomesta kansainvälistä ja avointa yhteiskuntaa! *Suomen ylioppilaskuntien liitto*. <https://syl.fi/samok-ja-syl-muistuttavat-korkeakoulujen-lukukausimaksut-eivat-tee-suomesta-kansainvalista-ja-avointa-yhteiskuntaa/>
- Scott, D. (2017). *Discourse analysis: Theory and method for understanding policy-making in urban governance*. Future Climate for Africa.
- Shipan, C. R. & Volden, C. (2008). The Mechanisms of Policy Diffusion. *American Journal of Political Science*, 52(4), 840–857. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2008.00346.x>
- Silventoinen, S. (2001). *Näin sen näin*. Suomen ylioppilaskuntien liitto.
- Simola, H. (2008). Kasvatustiede yhteiskuntatieteenä: Pohdintoja suomalaisen kasvatustieteen edellytyksistä yhteiskuntakritiikkiin ja -analyysiin. *Kasvatusalan tutkimuksia*, 38, 393–417.

- Simola, H., Kauko, J., Varjo, J., Kalalahti, M. & Sahlstrom, F. (2017). *Dynamics in Education Politics: Understanding and explaining the Finnish case* (1. p.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203068793>
- Suhonen, T. (2015). *Ulkomaalaisten korkeakouluopiskelijoiden opiskeluajan kustannukset ja taloudellinen toiminta Suomessa* (VATT Muistiot 46). Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-274-150-9>
- Suomen ylioppilaskuntien liitto. (2012). *Opiskelijat paremman huomisen puolesta: Suomen ylioppilaskuntien liiton poliittinen linjapaperi*. <https://syl.fi/materiaalipankki/>
- Suomen ylioppilaskuntien liitto. (25.3.2014). *Opiskelijajärjestöt huolissaan kehysriihestä: Muistakaa nuoret ja oikeudenmukaisuus! Suomen ylioppilaskuntien liitto*. <https://syl.fi/opiskelijajarjestot-huolissaan-kehysriihesta-muistakaa-nuoret-ja-oikeudenmukaisuus/>
- Tietosuojalaki 1050/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050>
- Tiihonen, S. (2023). *Yhteiskunnallisesti relevantin tutkimuksen objektiivisuuden ehdot Heather Douglasin filosofiassa*. [Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-202310055421>
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuononen, M., Uotila, M., Loikkanen, J. & Ylimaula, R. (2021). *Korkeakouluohjaus ulkomaisen opiskelijan työllistymisen ja integraation tukena* [(Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:7; Eurostudent VII -tutkimuksen artikkelisarja)]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-896-0>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. [Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2023:2]. <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot>
- SiVM 13/2015 vp. Valiokunnan mietintö. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_77+2015.aspx

- Valtiovarainministeriö. (2020). *Budjettikatsaus 2021: Katsaus valtion talousarvioesitykseen, lokakuu 2020*. [Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020:67].
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-331-1>
- Varjo, J. (2007). *Kilpailukykyvaltion koululainsäädännön rakentuminen. Suomen eduskunta ja 1990-luvun koulutuspoliittinen käänne*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto].
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-3640-8>
- Villa, T., Salminen, T. & Saari, J. (2016). *Katsaus kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden työllistymiseen Suomessa*. Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus.
<https://www.otus.fi/julkaisu/katsaus-kansainvalisten-tutkinto-opiskelijoiden-tyollistymiseen-suomessa/>
- Välimaa, J. (2019). *A History of Finnish Higher Education from the Middle Ages to the 21st Century*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-20808-0>
- Wetherell, M., Taylor, S. & Yates, S. (2001). *Discourse theory and practice: A reader*. Sage.
- Yle Uutiset. (6.1.2013). Kansanedustajat haluavat lukukausimaksut EU:n ulkopuolelta tuleville opiskelijoille. *Yle Uutiset*. <https://yle.fi/a/3-6439385>
- Yliopistolaki 558/2009. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090558>

LIITTEET

Liite 1: Äänestystulos

	Jaa	Ei	Poissa	Yhteensä
Kesk.	47	0	2	49
Kok.	34	0	3	37
PS	32	0	5	37
SDP	20	11	3	34
Vihr.	0	13	2	15
Vas.	0	12	0	12
RKP	0	9	1	10
KD	4	1	0	5
Yhteensä	137	46	16	199

Toisen käsittelyn äänestystulos hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta. Lähde: Eduskunnan istunto 82/15.12.2015